

Първо заседание

Сряда, 29 април 1987 г.

(Открито в 10 ч.)

Председател Станко Тодоров: Другарки и другари народни представители! В залата има необходимия брой народни представители и можем да започнем работа.

Откривам четвъртата сесия на Девето Народно събрание и предлагам на вашето внимание следния дневен ред:

1. Доклад на Комисията по проверка на изборите за законността на произведени частични избори за народни представители.

2. Законопроект за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет на Народна република България за времето от 26 декември 1986 г. до 9 април 1987 г.

3. Декларация на Народното събрание на Народна република България за предоставяне на трудовите колективи на социалистическата собственост за стопанисване и управление.

Има ли други предложения по дневния ред? — Няма.

Моля народните представители, които са съгласни с предложения дневен ред, да гласуват. Мнозинство, приема се.

Пристъпваме към разглеждане на точка първа от дневния ред:

Доклад на Комисията по проверка на изборите за законността за произведените частични избори за народни представители.

Доклад от името на комисията ще направи народният представител Андрей Андреев — секретар на комисията.

Андрей Андреев: Другарки и другари народни представители! Съгласно указ № 4344 на Държавния съвет на Народна република България на 25 януари 1987 г. бяха произведени частични избори за народни представители в 318. Костинбродски избирателен район, Софийски окръг, и 347. Чирпански избирателен район, Старозагорски окръг.

За кандидатите на Отечествения фронт бяха предложени Людмил Иванов Стайков и Коста Тодоров Андреев. Кандидатите бяха регистрирани своевременно. Избирателните списъци бяха изготвени и обявени в срок. Беше направена широко разгласа за самите частични избори. В двата избирателни района бяха създадени 54 секционни избирателни комисии, в които се включиха представители на политическите и обществените организации и движения, на работниците, селскостопанските труженици, на народната интелигенция. Предизборните срещи с кандидатите бяха нова изява на непрекъснато разширяващата се социалистическа демокрация.

Навсякъде срещите на кандидатите с избирателите преминаха при висока политическа активност, превърнаха се в открит и ползотворен диалог по социално-икономическите, културните и битовите проблеми на избирателните райони. На кандидатите бяха дадени поръчения.

Комисията по проверка на изборите на Народното събрание констатира, че изборите са произведени в пълно съответствие с Конституцията на Народна република България, при точно спазване на Избирателния закон и обществения ред. Те преминаха при висока политическа активност на избирателите, във ведра и празнична обстановка. И двамата кандидати бяха избрани за народни представители.

В 318.Костинбродски избирателен район от 14 041 избиратели в гласуването са участвували 13 979. За кандидата на Отечествения фронт Людмил Иванов Стайков са гласували 13 975 избиратели, или 99,97 на сто. Един глас е против кандидата, три плика са пуснати без бюлетини и 62-ма не са гласували.

В 347.Чирпански избирателен район в избора са участвували всичките 18 409 избиратели и всички са гласували за кандидата на Отечествения фронт Коста Тодоров Андреев, или 100 на сто.

В Централната избирателна комисия, в районните и секционните избирателни комисии и в Комисита по проверка на изборите на Народното събрание не са постъпили жалби и оплаквания за нарушение на Конституцията и на Избирателния закон.

Комисията по проверка на изборите констатира, че пълномощията и на двамата избрани народни представители са напълно редовни. Затова предлагаме на Народното събрание на основание чл. 74 от Конституцията на Народна република България да вземе следното

РЕШЕНИЕ

Народното събрание намира, че състоялите се частични избори на 25 януари 1987 г. в 318.Костинбродски и 347.Чир-

пански избирателен район за избиране на народни представители са произведени в пълно съответствие с Конституцията на Народна република България и Избирателния закон. Няма постъпили жалби и оплаквания за допуснати закононарушения във връзка с произвеждането на изборите и не съществуват никакви основания за касиране на избора в двата избирателни района.

Народното събрание признава за редовни пълномощията на избраните народни представители Людмил Иванов Стайков и Коста Тодоров Андреев в Девето Народно събрание.

Председател Станко Тодоров: Желает ли някой да вземе отношение по доклада на комисията? — Няма желаещи.

Моля народните представители, които са съгласни с предложението за решение, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Решението се приема единодушно.

Моля новоизбраните народни представители Коста Андреев и Людмил Стайков да подпишат клетвен лист, с което се счита положена клетвата, предвидена от Конституцията.

Преминаваме към разглеждане на точка втора от дневния ред:

Законопроект за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет на Народна република България за времето от 26 декември 1986 г. до 9 април т. г.

(Приложение № 1, I)

Вносителят на законопроекта — Държавният съвет, ни уведоми, че няма да прави доклад по законопроекта.

Затова давам думата на докладчика на Законодателната комисия народният представител Гиньо Ганев.

Гиньо Ганев: Другарки и другари народни представители! Законодателната комисия разгледа внесените от Държавния съвет законопроект за утвърждаване на нормативните укази, издадени от него в периода след третата сесия на Народното събрание до днес.

Законопроектът ви е раздаден заедно с мотивите, които обясняват необходимостта от издаването на указите.

Комисията намира, че всички тези укази — девет на брой — са издадени в границите на правомощията на Държавния съвет за дейността му между сесиите на Народното събрание и че отговарят на конституционното изискване — да са предизвикани от неотложни нужди в различни области на социалния живот.

Така с един от указите е създадена възможност за семействата, чиито жилища са станали необитаеми поради земетресението на 7 декември 1986 г. и след това, да бъдат временно настанявани като наематели в свободни или в неиз-

ползувани пълноценно жилища и вили, намиращи се във Великотърновски и Търговишки окръг.

Законодателната комисия намира, че указът, с който се установява изключителната икономическа зона на НРБ в Черно море, е в съответствие с Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г. В тази зона нашата страна ще упражнява суверенни права върху използването и стопанисването на морските и енергийните ресурси и ще разпространява своята юрисдикция и контрол върху определени дейности.

В съответствие с принципите за самоуправлението на стопанските организации са два други указа:

единият постановява, че предоговорните спорове и имуществените спорове между стопанските организации от различни обединения ще се разглеждат от държавните арбитражи с всичките гаранции за законност, а не от горестоящите административни ръководители, както беше преди;

другият увеличава размера на глобата за длъжностни лица, когато те в кръга на своята служба са нарушили нормативни актове на Министерския съвет в стопанската сфера.

С отделен указ имуществената отговорност на военнослужещите се привежда в съответствие с новия Кодекс на труда.

Обосновано е и допълнението на Кодекса на търговското мореплаване, с което се създава възможност да плават под българско знаме тези чуждестранни кораби, които са наети с уговорка за изкупуване от българска организация или от дружество със значително българско участие на капитали.

С една нова норма в Закона за пребиваването на чужденците в Народна република България се предвижда незабавно експулсиране от страната на чужденец, който може да разпространи тежка заразна болест.

Накрая във връзка с уточняването на функциите на Съвета по селско и горско стопанство при Министерския съвет с два указа са внесени изменения в Закона за водите и в Закона за опазване на обработваемата земя и пасищата.

Законодателната комисия, другарки и другари, преценява, че всичките укази имат нормативен характер и затова предлага на основание член 94, точка 2 от Конституцията законопроекта да бъде утвърден така, както е внесен от Държавния съвет.

Председател Станко Тодоров: Желаете ли някой да вземе отношение по предложения законопроект? — Няма желаещи.

Моля народните представители, които са съгласни да приемат по принцип предложения законопроект, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Понеже не постъпиха предложения за допълнение и изменение на предложението законопроект, предлагам да преминем към второ гласуване на законопроекта.

Моля народните представители, които са съгласни, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Законът се приема.

(Приложение № 1, II)

Преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

Декларация на Народното събрание на Народна република България за предоставяне на трудовите колективи на социалистическата собственост за стопанисване и управление
(Приложение № 2)

Давам думата за доклад на др. Тодор Живков — председател на Държавния съвет на Народна република България.

Тодор Живков: Другарки и другари народни представители! Както знаете от публикуваните днес съобщения, вчера се състоя пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия, който обсъди проект за Декларация на Народното събрание за предоставяне на социалистическата собственост на трудовите колективи за стопанисване и управление.

Този проект ви е раздаден и от името на Централния комитет на нашата партия предлагам той да бъде обсъден и утвърден от Народното събрание и по такъв начин да стане законодателен акт с голямо, бих казал, конституционно значение за по-нататъшния напредък на нашата страна.

Може би някой ще попита: защо именно сега поставяме въпроса за предоставяне на социалистическата собственост за стопанисване и управление от трудовите колективи?

Целият ход на строителство на новото общество у нас властно изисква да направим тази решаваща крачка в нашето развитие. Ние и досега говорехме, че социалистическата собственост е обществена собственост и следователно принадлежи на милионите хора в нашата страна — на работниците, на селскостопанските труженици, на нашата интелигенция.

Известно е, че социалистическата собственост у нас претърпя големи количествени и качествени изменения особено след Априлския пленум на Централния комитет от 1956 година. През целия този период, повече от три десетилетия, социалистическата собственост се развиваше и обогатяваше, извършваше се процес на взаимно проникване и сближаване на държавната и кооперативната собственост, усъвършенствуваха се организационните форми на нейното стопанисване, изравняваха се социалните придобивки на всички заети в народното стопанство, условията на труд и така нататък.

С други думи, създаваха се условия и предпоставки социалистическата собственост да става все по-динамична и по-зряла. Нейното обобществяване даде възможност да се стигне до единна социалистическа собственост — и като икономическа категория, и като социална категория.

Още преди няколко години ние стигнахме до извода, че в България вече е на зряла необходимостта да се изведе една нова теза, логически произтичаща от развитието на социалистическата собственост у нас — за държавата като собственник и за трудовия колектив като стопанин на социалистическата собственост.

Животът потвърди правилността на тази теза, на тази обективна закономерност на нашето обществено развитие, потвърди я особено работата, която сега извършваме за преустройството на икономиката, на всички сфери на живота у нас.

Позволете ми, преди да премина по същество към декларацията, да изкажа някои съображения.

След Априлския пленум на Централния комитет в изпълнение на генералната априлска линия на партията, която е марксистко-ленинска линия, нашата страна завоюва огромни успехи. През изминалите 30 години икономиката ни се развиваше с изключително високи темпове, показател, по който през този етап сме на едно от първите места в света.

Това се отнася до електрификацията на страната, до изграждането и развитието на промишлеността, в това число на машиностроенето и електрониката, на химическата промишленост, на леката промишленост, отнася се до развитието на селското стопанство. Непрестанно се повишаваше жизненото равнище на народа.

За по-пълна илюстрация на темповете, с които се развиваме, ще посоча, че през този етап националният доход се увеличи близо 8 пъти, обществената производителност на труда — 8,4 пъти, основните фондове — 11 пъти, общата промишлена продукция — 14 пъти, в това число продукцията на машиностроенето — 61 пъти, на химическата промишленост — 55 пъти. Външнотърговският стокообмен се увеличи 29 пъти, а износът — 33 пъти.

Това е наистина исторически скок в развитието на нашата страна. Без такъв скок ние не бихме могли сега да обсъждаме проблемите, които нашата партия постави на Тринадесетия конгрес, да разработим курса за качествено нов растеж в икономиката и във всички сфери на обществения живот.

Имаше ли трудности през този период? Имаше, и то немалки трудности. Имаше отстъпления, имаше несполуки, имаше падане и ставане. Но главното е, че ние вървахме неотклонно напред и нагоре, че политическата линия, която се провеждаше, беше линия динамична, линия на ускорено

развитие и на производителните сили, и на производствените отношения.

Но, драги другарки и другари, това е история, това е изминат етап. Факторите, които обуславяха това развитие, изчерпаха напълно своите възможности.

Няма да се разпростирам и да правя обстоен анализ, само отбелязвам, че тези фактори играха положителна роля. Но от известно време те вече задържат нашето развитие. През последните години дори темповете на растеж намаляват. Не са като в миналото. Вярно е, че в страната имаше голямо засушаване и през 1985 година, и през миналата година. Имаше и някои други трудности. Но това не е в състояние да обясни понижаването на темповете. Като прибавим и редица деформации и отрицателни явления, за които ние открито говорим, ясно е, че онези фактори, които изиграха положителна роля и няколко десетилетия създаваха динамизъм в икономиката, вече изчерпаха своите възможности.

Разбира се, в случая не бива да сведем всичко само до вътрешните фактори и условия, защото върху икономиката на България и върху цялостното ѝ развитие голямо въздействие оказват международното положение, новите реалности в света. Ние сме непосредствено зависими от тези реалности. Защото нашата икономика е широко отворена и следователно и като държава ние сме отворени за света. Нашето участие в международното разделение на труда вече изпреварва ръста на националния доход. Всички знаем, че това участие се осъществява главно в рамките на социалистическото разделение на труда и преди всичко със Съветския съюз. Но и социалистическата общност е подвластна на новите реалности, които сега се проявяват в света. Така че ние не можем да не държим сметка, да не се съобразяваме с тях.

Няма да се спирам подробно, ще взема само една от тези реалности — съвременната научно-техническа революция, която предизвиква нов качествен скок в развитието на производителните сили в света. Това се отнася не само за социалистическите, но и за капиталистическите страни. Друг е въпросът, че тези процеси в капиталистическите страни протичат в едно направление, а у нас — в друго. Но все едно, това са процеси и реалности обективни, с които ние сме длъжни да се съобразяваме.

Спях се само на тази реалност. Вярно е, че тя е много важна. Но тя не се проявява изолирано. Тук за нас въпросът опира преди всичко до социалистическата собственост. Защото тя е сърцевината, тя е главното и решаващото и в развитието на производителните сили, и в усъвършенствването на производствените отношения, и при преодоляването на противоречията между тях. Тя има решаващо значение в цялостното ни обществено-икономическо развитие.

Как ще се развива социалистическата собственост, как ще се изгражда по-нататък? Ето проблема над проблемите. Ще се умножава ли тази собственост? Ще се развива ли тя всеотдайно? Ще я използваме ли пълноценно и ще я обогатяваме ли, за да отговаря все по-пълно и на интересите на обществото, и на интересите на отделните труженици в нашата страна?

Тринадесетият конгрес на Българската комунистическа партия отбелязва исторически поврат в развитието на нашата страна, който все още не сме оценили докрай. Този поврат не може да се разглежда отделно, откъснато и от това, което става в братските социалистически страни, и особено от дълбоките промени, които сега се извършват в развитието на съветското общество. Тъй като по същество основните проблеми и процеси, главните движещи сили на тези процеси в социалистическите страни са едни и същи, те съвпадат в основното независимо от някои различия, от специфичните условия в отделните страни. Тези специфични условия, разбира се, имат значение, и то немалко, но те не могат да играят решаваща роля.

Тринадесетият конгрес постави задачата за качествено нов растеж. Съобразявайки се с нашите конкретни условия и постижения, ние не поставихме ударението върху задачата за ускоряване на темповете. Означава ли това, че подценяваме въпроса за ускоряване развитието на производството? Не. Курсът за качествено нов растеж съдържа в себе си решаването и на този проблем. Защото става дума за растеж върху основата на съвременната научно-техническа революция. Следователно той не може да не влияе пряко и да не е свързан с ускоряване на развитието на производителните сили в страната.

Но за да осъществим всичко това, след Тринадесетия конгрес беше необходимо да се разработи инструментариум, съдържащ онези положения, които ще ни позволят да извършим преустройство, да създадем предпоставки за решаване на стратегическата задача за ново качествено развитие на нашето общество.

Искам да съобщя на другарите народни представители, че в тази насока Политбюро и Министерският съвет извършиха огромна работа след конгреса и особено в тези няколко месеца след Декемврийския пленум на Централния комитет от миналата година. Сега можем да кажем, че са разработени основните положения, основните документи, необходими за преустройството в икономиката. Резултатите от работата бяха докладвани вчера на заседанието на Централния комитет на партията. Централният комитет одобри документите. Те са публикувани в печата, съдържат се също в брошурата, която ви е раздадена.

За кои документи става дума?

Най-напред това е новият Кодекс на труда, който беше разработен още преди няколко години. Партийната концепция за този кодекс беше обсъждана всенародно, а разработеният кодекс беше утвърден от Народното събрание. Но ние задържахме известно време неговото приложение.

Защо?

Кодексът е разработен върху основата на постановката за държавата като собственик и трудовия колектив като стопанин, в него е отчетено изискването на тази закономерност. Но той поради своя характер урежда само трудовите отношения. А проблемите в една самоуправляваща се организация не се свеждат само до трудовите отношения. Те са много повече. И ние нарочно задържахме прилагането на Кодекса на труда, за да се подготви Правилникът за стопанската дейност и изобщо да се осигури цялостното решаване на проблемите в трудовата и в стопанската сфера. Подготовката на Тринадесетия конгрес и особено неговото провеждане дадоха възможност да се изяснят много важни теоретични положения, без които не беше възможно цялостното решаване на назрелите проблеми.

Вторият документ, който беше подготвен, е Правилникът за стопанската дейност. Той урежда проблемите на така наречения икономически механизъм. Тук се включват въпросите на планирането, на цените, на кредита, на заплащането на труда според количеството и качеството и тъй нататък, на данъчната система, тоест всички онези въпроси, свързани с икономическия механизъм, който трябва да действа, за да можем да решаваме задачите, поставени от Тринадесетия конгрес на партията.

Следващият документ е за създаването на търговските банки. Ние отдаваме ключово значение на този проблем. Чрез банката и особено чрез дейността на търговските банки се създават възможности да се извършва контрол чрез лева. Банката, както беше изградена и функционираше досега, играе предимно ролята на касиер на социалистическата държава. Тя съхранява средствата, отпуска кредити и така нататък. Тя оказваше влияние и върху развитието на икономиката, но то беше доста ограничено.

Сега ние отиваме към създаването на нов тип банки. Както знаете, капиталистите осъществиха срастване на финансов капитал с производствения. Някой може да каже, че ние създаваме същите банки, каквито действуват в условията на капитализма. Нищо подобно. Ние използваме опита на капиталистическите страни, но както казват философите, в „снет“ вид.

Търговските банки, които изграждаме за обслужване на икономиката, на асоциациите и на влизащите в тях обеди-

нения, ще извършват кредитни операции. Тези банки осъществяват контрол чрез лева. А това е много важно. Сега, както е известно, има много организации, които се занимават с контрол върху стопанската и всяка друга дейност в страната. Но този контрол в края на краищата е съсредоточен на „изхода“, тоест когато всичко е свършено, когато, както се казва, се прекатури колата. Чрез лева банката може да извършва много по-ефективен контрол.

В банката, в случая в търговските банки, са кредитните ресурси и средствата, които държавата предоставя. Там са и паричните средства — собственост на стопанските организации. Все едно обаче откъде идват тези ресурси. Като излезе левът от банката, той отива в производството, оттам отива в потреблението, а след това отново се връща в банката. Банката може да следи дали левът е „горещ“ през всички етапи на възпроизводствения процес. Няма друг начин да се контролира левът, неговото обращение и неговата ефективност, освен чрез банката.

На това са подчинени основните принципи за преустройството на банковото дело, които разработихме, и те ще бъдат заложени в статута за създаването и дейността на търговските банки.

Банките ще могат да обхванат всички процеси и да извършват контрол чрез лева навсякъде, където се разполага с обществени средства. Разбира се, не става въпрос за контрол на личните и семейните бюджети на хората, а на обществените средства независимо къде се намират. Банката трябва да знае къде и колко са те, да следи правилно ли се изразходват и да взема необходимите мерки.

Търговските банки са в състава на националната банкова система. Но те същевременно са банки на стокопроизводителите. Те избират ръководството им. Отношенията между банките и стокопроизводителите не могат да бъдат административни. Те са изградени на икономическа основа, чрез договор, с поемане на взаимни права и отговорности.

Когато едно предприятие работи зле, то трябва да фалира. Друг изход няма — или трябва да се оправи, или ще фалира пред банката. И тя трябва да се намесва своевременно, за да не се стига до такова положение, защото ако фалира предприятието, утре ще фалира и банката. Такава е системата. Това е заложено и в Правилника за дейността на банките.

Следващият много важен момент е свързан с новата концепция за развитието на кооперативното движение. Ние не отричаме ролята на кооперациите. Винаги след Априлския пленум на ЦК на БКП сме подчертавали — и на няколко пъти сме се връщали на въпроса за кооперациите — значението на кооперативното движение в България. Непрекъсна-

то сме развивали кооперациите. Те изиграха голяма роля. Но, другари народни представители, тяхната роля вече е много ограничена.

Повече с такава кооперативно движение не можем да вървим напред. Беше нужна нова концепция за развитието на кооперативното движение. Тя също беше публикувана и вие сте запознати с нея.

С новата концепция за развитието на кооперативното движение пред кооперациите се създават възможности да обхващат онези ресурси, които не могат да се използват ефективно от голямата промишленост, от големите държавни организации за създаването на продукция с производствено предназначение, за стоки и услуги за населението и така нататък и така нататък. Навсякъде, където има неизползувани материални, човешки и други ресурси, кооперациите (сдруженията) са в състояние и могат да ги обхванат, да се разгърнат широко. На този въпрос подробно няма да се спирам.

С новата концепция за кооперациите се създават условия да се увеличи и масата на труда в нашата страна, да се обогати пазарът и да се оползотворяват максимално онези резерви, които по една или друга причина не могат да бъдат използвани от другите производствени организации.

Ето това са, така да се каже, главните документи, без които не можем да настъпим решително в областта на икономиката с оглед нейното преустройство на качествено ново равнище.

Икономиката е основата. Тя е главното. И не случайно ние започнахме с икономиката. През първите месеци ни беше много трудно. Голяма част от ръководния състав, учени и специалисти, бяха ангажирани в подготовката на проблемите с оглед да преминем към качествено нов растеж във всички сфери на икономиката.

Но икономиката не може и не бива да се откъсва от другите сфери. Това, което решаваме и утвърждаваме в областта на икономиката, отчитайки специфичните условия в една или друга степен, то важи и за другите сфери — на културата, образованието и така нататък.

В края на краищата ние опираме до главния въпрос, без който не можем да осъществим решенията на Тринадесетия конгрес на партията. Това е въпросът за човешкия фактор, за милионите хора в нашата страна. Ето проблема над проблемите.

Ето кардиналния въпрос — нищо не може да стане в нашата страна, но и в която и да е друга страна (не само социалистическа), без енергията и творчеството на масите. Масите са тези, които превръщат в материална сила предначертанията на партията, на нейните конгреси и пленуми.

Пред Политбюро по време на обсъждането на всички тези проблеми стоеше въпросът: как да започнем преустройството след изсяняването на проблемите?

Нека да си представим устройството на обществото като пирамида. Тя има връх и основа. От върха до основата на пирамидата са разположени управленските ешелони. В основата на пирамидата са милионите хора.

Възможни са два подхода за действие. Да започнем преустройството от върха надолу или обратно — отдолу нагоре. При първия подход това означава да преустроим само управленския апарат, а след това да започнем да разсяняваме на трудещите се какво сме решили, да се опитаме да ги мобилизираме, като им кажем, че е необходимо да се вдигнат на работа, за да решаваме въпросите. А през цялото това време, докато върхът се преустройва, те ще гледат сеир — или ще одобряват, или няма да одобряват това, което правим горе, във висшите ешелони, в това число и в Народното събрание. Не изключвам Народното събрание, защото това е най-висшият държавен ешелон.

Другари, представете си при такъв подход колко време ще ни бъде необходимо, за да се оправим, колко съвещания, заседания, колко концепции и колко тонове хартия трябва да се изпишат. И в края на краищата ще ни доведе ли този подход до цялостни реални резултати? Не, няма да ни доведе. Това ние го знаем от опит. Защото субективизмът тук играе голяма роля.

Трябва да ви кажа, че подобни кабинетни разработки обикновено се бракуват, тъй като в повечето случаи хората, които са начело, „въртят“ въпросите главно около себе си — какво ще стане с тях, а не с оглед на изискванията на работата. А иначе като че ли всички изисквания са спазени — колективност, канени са специалисти, с които са обсъждани проблемите, и прочие. Но в края на краищата отговорните другари, които ръководят разработките, слагат своя отпечатък. Това е положението.

Следователно необходим е друг подход. Работата трябва да започне отдолу, там, където са трудещите се, тези, които ще осъществяват замислите. Оттук трябва да започнем. Защото новите замисли трябва да станат тяхна задача, тяхна повеля, тяхно верую. Без енергията на милионите, без техните дела и творчество всичко ще остане на книга. Този въпрос е свързан с преустройството на политическата система, на всички сфери на нашето развитие, на цялостния ни живот. Както виждате, проблемът придобива изключително голямо, бих казал — революционно значение.

Може ли занапред новите проблеми да се решават в условията на сегашната демокрация, която изигра голяма роля и все повече беше усъвършенствувана в България, а и

в другите братски социалистически страни? Необходимо е да се направи рязък завой. Да не забравяме Лениновата мисъл, че масите могат да разгърнат своята енергия, своя дух и творчество тогава, когато са създадени съответни обективни условия. Няма ли ги тези условия, те не могат да играят ролята, която историята им е отредила. В случая отново се връщаме към изведената у нас закономерност, че държавата е собственик на социалистическата собственост по поръчение на народа, а трудовият колектив е стопанинът на тази собственост. А щом е стопанин, трябва да му се развържат ръцете и краката, за да бъде действителен стопанин на социалистическата собственост.

Значи ли това, че ние в България „демонтираме“ социализма, който толкова време сме изграждали? Да вземем само априлския период. Най-малко три поколения изграждаха социализма през тези години. Аз съм връзката между тези поколения. Зная много добре с какви мъки и трудности се сътворяваше всичко. Как така сега това ще бъде раздадено? Такъв въпрос действително възниква, а и не може да не възникне. Няма ли всичко, което сме създали, да го „демонтираме“, да го раздадем на заводи, кооперации, сдружения и така нататък? Какво ще стане? Няма ли да се стигне до хаос, няма ли да се стигне до стихийен пазарен механизъм и прочие и прочие? Много подобни въпроси могат да възникнат.

Но, другари народни представители, няма основания за подобна тревога, за подобни въпроси. Когато ние говорим, че предоставяме социалистическата собственост на истинските ѝ стопани, това не означава, че ние разкъсваме собствеността, че от общонародна я превръщаме в групова собственост. Освен това, ако предоставим социалистическата собственост за стопанисване от трудовите колективи, това не означава, че по такъв начин създаваме условия за възникване на капиталистически форми за нейното стопанисване. В никакъв случай. Личното стопанство също не е капиталистическа форма на стопанисване. Това е форма, в която личната собственост става естествено продължение на социалистическото стопанство.

Ние сме твърдо на мнение, че в България не е необходимо изкуствено да се създават, макар и дребни, капиталистически форми на стопанство и стопанисване. Чрез кооперациите, чрез сдруженията, с прилагането на социалистически форми на стопанисване ние можем да подчиним индивидуалната и груповата инициатива, трудовата изява на всички хора на развитието на социалистическата собственост, на умножаването на народното богатство.

Така че не става дума за „демонтиране“ на социалистическата собственост, за нейното предаване на отделни групи

или превръщането ѝ във вид, който би намалил нейното развитие. Нека учените да спорят кое е главното и кое е основното противоречие на нашето развитие. Това е правилно. Но във всички случаи, другари, въпросът над въпросите си остава социалистическата собственост. Тя е сърцевината. И тази социалистическа собственост трябва да се развива, да се обогатява. Без това ние не можем да изграждаме социализма и да се приближаваме към висшата фаза на нашето общество — комунизма.

Следователно с предаването на социалистическата собственост на трудовите колективи за стопанисване тя ще се обогатява, ще се задълбочават качествените промени в начина на нейното развитие и използване за благото на обществото, трудовите колективи и отделния труженик. Ще се решават онези проблеми, без които не можем да даваме тласък на новите процеси на преустройство в съответствие с решенията на Тринадесетия конгрес на партията.

Разбира се, предаването на социалистическата собственост за стопанисване от трудовия колектив се отнася не само до материалното производство, а до всички сфери на нашето развитие, отнася се до науката, до университетите, до редакциите, отнася се до здравните учреждения. Буквално във всички области трябва да отидем към прилагане на принципите на самоуправлението. Без това не можем да се развиваме напред.

Така че, виждате, това е революционен акт. Да, революционен акт, защото собствеността не просто се предава за стопанисване на милионите хора в различните сфери, в които те работят. Те стават действителни субекти, които са единствени и пълновластни господари на тази собственост, в смисъл, че могат да я управляват и в интерес на обществото, и в интерес на отделния колектив, на отделния труженик.

Във връзка с това ние трябва да отхвърлим теоретичните постановки, които съществуваха, че само държавата може да опазва социалистическата собственост. Това беше погрешна постановка. Трудовият колектив, поставен в нови условия, в условия не на фиктивен, а на действителен стопанин, може и трябва да запазва и да умножава собствеността в интерес на обществото, в интерес на колектива, в интерес на работещите, в интерес на отделния гражданин в нашата страна. Чрез акта, който предприемаме, трудовият колектив ще се утвърди цялостно и последователно като основна клетка на трудовата дейност, като втори дом на труженика. Тук са заложили жизнеността и хуманизмът на нашия социалистически обществен строй.

Но въпросът придобива голямо значение и от гледна точка на развитието на социалистическата демокрация. Имам предвид по-конкретно начина на формиране на органите на

самоуправлението и избирането на ръководителите, което става също отдолу — не отгоре, а отдолу. Това е принципно ново явление. Ще кажете, че и сега по този начин се формира представителна демокрация. Да, вярно е. Но всички знаем и разбираме, че тук става дума за нещо качествено различно. Защо? Защото трудовите колективи, а това се отнася и до колективите в материалното производство, и до колективите, които създават научни продукти или други духовни блага, избират ръководството, те предоставят права на ръководството.

Да вземем за пример бригадата в едно предприятие. Бригадният съвет и бригадирът се избират. Знаете, че вече минаха изборите в областта на икономиката. Какви задачи трябва да решават бригадният съвет и бригадирът, това е определено точно. След това се избира ръководството на предприятието, на завода. То също има конкретни задачи. След като се изчерпят задачите, които могат и трябва да решават колективите, чак тогава се определят задачите на обединението. Заводите не могат да съществуват самостоятелно. Те са свързани и технологически, и с вътрешния, и с международния пазар. Очевидно трябва да има обединения. И ние вече създадохме обединенията. Но те не са старите обединения, техните ръководства се избират с конкретни поръчения, те са сменяеми. Всеки момент могат да бъдат сменени, ако не изпълняват поръченията на действителните стопани — трудовите колективи. От своя страна асоциациите провеждат определена политика. Ето този процес ще обхване всички сфери. Ще се стигне до правителството, до Народното събрание и така нататък.

Както виждате, създава се съвършено нова ситуация, създава се качествено нова основа, нов подход в развитието на политическата система и избирането на ръководните органи.

А сега какво е положението? Едни произвеждат, други изкупуват, трети продават на вътрешния пазар, четвърти изнасят. И в края на краищата какво се получава? Не можеш да разбереш кой пие и кой плаща. Между прочем кой плаща се знае. Сега вече това ще се прекрати.

Мога да посоча примери от горните равнища на управлението. Някои другари отиват в чужбина, договарят, без да са питали стопаните, без за това да знаят стопаните. Но след вчерашния пленум на такива другари ще им кажем: „Или се оправяйте, или напускате. Ще отидете там, където ще бъдете полезни и за себе си, и за обществото.“ И такъв разговор ще се води с всички другари, буквално с всички. Ние трябва да се научим да работим при новите условия. Не може да продължава както досега. Трябва да се преуост-

ройваме да работим поновому. Народът е в правото си да иска това.

Ще посоча пример с един проектантски институт. Не искам да влизам тук в подробности. Думата ми е за един институт, който проектира архитектурно-строителна работа. В него работят 1500 души. Там не са необходими повече от 100 души. Хайде да бъдат 500. Останалите са абсолютно излишни. Кой ще държи тези 1500 души там, когато те трябва да си изкарват хляба. Няма да има гарантирана заплата, както досега, а ще се заплаща според резултатите от количеството и качеството на труда.

Или да вземем случан, когато някой временно може да намери опора в отговорен другар. Ще има такива случаи. Но това е загубена работа. Ти ще се опираш на него, той ще те прикрива съзнателно или несъзнателно, но ще дойде ден, когато ще отидеш в затвора, ако вършиш престъпления. Това е положението.

Другари, сега предстоят конгреси на редица обществени организации. Обществените организации изиграха и ще играят голяма роля. Но ако те се преустройват на основата на сегашната йерархия, ще спъват, а няма да облекчават нашето развитие. Най-малко с 50 на сто трябва да се съкратят разходите в тях. Някои казват, че ще съкратят с 50 на сто апарата. Не, не само апарата. Трябва да се съкратят с 50 на сто разходите — за зданията, книжнината, бензина, колите и така нататък. И върху тази основа вече да се търси оптимизация.

Това трябва да стане и в партията, и в обществените организации, навсякъде. Не зная какво ще правят другарите от Българския земеделски народен съюз. Тя е друга партия и ние не се месим в тяхната дейност.

Ето в това се състои работата, другари. Ще кажат ли ръководствата на обществените организации пред конгресите, че йерархията повече няма да бъде старата? Необходимо е съвършено нова йерархия. Необходимо е приземяване. Но приземяването не е само в апарата, а и в разходите. Тук има и други проблеми, отнасящи се до съдържанието на работата, до превръщането на обществените организации в силна обществена опора на органите на самоуправлението, до по-нататъшното сближаване на общественото и държавното начало. И всичко това с един адрес — да се стигне до хората, до отделния човек.

Ето виждате за какво става дума.

Цялата ни политическа система, организацията на социалния живот, атмосферата в нашето общество трябва да се развиват и обогатяват. Така ще водим и ефективна борба срещу отрицателните явления.

С всичко, което предприемаме сега, установяваме едно златно правило: щом даваме права, трябва да се знае, че

предвиждаме и отговорности. Във връзка с правата на трудовите колективи има най-малко две летви, които трябва да се имат предвид предварително. Едната летва трябва да се прескача и тя все повече и повече ще се повдига. Повтарям— трябва да се прескача. Това е летвата, която определя равнището на научно-техническия прогрес в съответното производство или в съответния сектор, равнището на обновяването, което се върши там. Летвата на качеството и конкурентоспособността постоянно трябва да се повдига и ще трябва да се прескача.

И другата летва, която няма да се прескача, това е летвата на цените. Никой не може да си играе с цените. Тази летва не може да се прескача. Може да се снижава, но не може да се повдига. И това ще бъде записано.

Следователно тържественият акт, с който ще се предостави социалистическата собственост за стопанисване и управление от трудовите колективи, а това безспорно трябва да бъде тържествен акт, а не само предоставяне на права, но и поемане на задължения и отговорности на основата на подписани договори. Това са нов тип договори, неизвестни досега, за правата и задълженията на двата субекта в управлението — на държавата, която по пълномощие на народа е собственик, и на трудовите колективи, които ще стопанисват. Ето това следва да се оформи с договор. Разработени са типови договори, които са съобразени със специфичните условия и особености на отделните сфери на нашето развитие.

Другари, както се вижда, отнася се до голямо, революционно дело, за исторически акт. Противоречи ли то на Конституцията? Нищо подобно. В чл. 17 от Конституцията е казано: „Държавата осъществява правото си на собственост, като образува стопански и други организации и участва в държавни и кооперативни предприятия, на които предоставя имоти за стопанисване и управление.“ Така че няма никакво противоречие с Конституцията. Но ние отиваме към конкретизиране на този член от Конституцията с оглед на новите условия и на новите задачи, които решаваме.

В тази нова обстановка, в условията на новия социален климат ще се укрепват съзнанието на трудовите колективи като истински стопани, тяхното мислене и психика. Ще расте социалното самочувствие и ще се задълбочава чувството за трудова чест и достойнство на колективите и на отделната личност.

Ще се издига чувството за отговорност, за възискателност и самовзискателност. Съзнанието за взаимна отговорност и взаимно зачитане по цялата хоризонтална и вертикална верига на обществения възпроизводствен процес ще бъде глав-

ното в новия социален климат. Ще се създадат условия за преодоляване на проявите на пасивност, апатия и отчужденост.

С докладите, които изнасяме по вътрешното и международното положение, с цялата наша агитационно-пропагандистка работа, без да я подценявам, ние не сме в състояние да свършим това, което ще се извърши с този акт, с тази декларация.

Ето за какъв акт става дума. Той не може да не влияе и върху политизирането на човека. Той, човекът, вече зависи не само от своята работа, зависи от работата на бригадата, от работата на бригадира, от работата на управлението, на завода, на комбината, на асоциацията. Той вече започва да се интересува и не може да не се интересува от държавните дела — как вървят те, как се решават в нашата страна, а не да мисли само за заплата, както беше досега, или дали ще получи или не премия. Създава се свършено нова обстановка. Така че въпросът е икономически, социален, политически, идеологически.

Някои питат кога ще се увеличават заплатите. Заплатите ще се увеличават според количеството и качеството на труда. Няма друг начин. Ако се създаде кадърен колектив и той работи, ще получава, ако не, няма да получава. Ще фалира. България няма да пропадне от това, че някои колективи ще фалират. Ще ги вземат други, ще ги организират и работите ще вървят напред. Следователно става въпрос за изключително важен акт.

Ще има ли трудности?

Да, трудности ще има.

Най-напред, въпреки този нов инструментариум, който създадохме в последните месеци с оромно напрежение, но се оказахме млади хора и издържахме на това напрежение (*весело оживление*), има и неогледани работи. И трябва откровеност да ви кажа, че има и за нас неизяснени проблеми. Ще се сблъскаме с нови проблеми. Ето единият въпрос. Да не говорим за „по-надолу“, когато ще отидем при работниците, при учените, при специалистите, при творците от художествената интелигенция и така нататък. Много проблеми ще възникнат.

Проблеми ще имаме от гледна точка на ресурси, специално в икономиката, недостатъчно резерви в някои направления, които ще създават трудности на производствените колективи. Ще има трудности във връзка с ниската дисциплина на много места и в производството и в другите сфери.

Трудности ще имаме поради създалата се сега психика, настройка и нагласа да се върви по старому, да не се преустройваме. С всичко това ние ще се сблъскаме, и то много сериозно. Някои хора ще се борят, както се казва, на живот

и смърт да задържат своята власт такава, каквато е била досега, защото е власт без отговорност, а сега ще се иска отговорност. Ще му дадем власт, права, но едновременно той трябва да подпише, че има и задължения. И върху тази основа ще се издига авторитетът на ръководството чрез укрепване на единоначалието.

Така че трудности от най-различен характер ще има, но, другари, ние нямаме друга алтернатива. Това е алтернативата на преустройството и между прочем то е започнало и не може да се върне назад. Обратни процеси са невъзможни. Ще се върви напред.

Ние имаме достатъчно гаранции.

Най-напред това е огромната материално-техническа база, която сме създали.

Това са нашите учени, специалисти, нашата работническа класа, селскостопанските труженици, нашият народ.

Гаранция за това е и работата, която ще извършат в решаването на този въпрос нашите другари — съюзници от Българския земеделски народен съюз.

Гаранция е и обстоятелството, че ние не сме сами, че се опираме на огромния опит, който сега се натрупва и развива в братските социалистически страни и преди всичко в Съветския съюз, където се извършват дълбоки обществени процеси.

В заключение искам още веднъж да подчертая:

Първо, всичко, което сега правим, ще доведе до по-нататъшен възход на нашата родина, до по-нататъшен качествен растеж на социалистическата собственост, до нейното обогатяване и обобществяване. Нейна основа, неин двигател ще бъде научно-техническата революция.

Второ, повишава се ролята на човека като труженик, творец и потребител. Създават се условия да се издига неговият социален живот. Той ще се изгражда все повече като нов тип човек. Ние не отиваме към консумативно общество, към деформиране на човека и неговите потребности — затова подчертаваме, че той е и труженик, и творец, и потребител.

Трето, това, което предприемаме, е начало. Ще се създават още по-благоприятни условия в исторически план за съзряване на елементите — обективни и субективни — на зрелия социализъм, а в перспектива на комунистическото общество. То не може да не доведе до изменение на формите на социалистическата собственост и на производствените отношения, до тяхното насищане с комунистически черти и същностни характеристики.

Ето какъв документ с историческо значение сега се обсъжда и се предлага да бъде утвърден от Народното събрание.

С пожелание за творческо обсъждане на този документ завършвам своето изказване и ви благодаря за вниманието.
(Продължителни ръкопляскания)

Председател Станко Тодоров: Другари, пристъпваме към обсъждане на проекта за декларация. Моля другарите, които желаят да вземат отношение, да съобщят.

Давам думата на председателя на Министерския съвет Георги Атанасов.

Георги Атанасов: Другарки и другари народни представители! Преживяваме паметен ден. По инициатива на генералния секретар на Централния комитет на Българската комунистическа партия Тодор Живков в Народното събрание е внесена декларация, с която социалистическата собственост — производствено-стопанските и административните сгради, транспортните средства, машините и съоръженията, суровините, материалите и всички други нейни обекти, се предоставя на трудовите колективи за стопанисване и управление.

Това историческо дело бележи началото на нов етап в развитието на социалистическия обществен строй у нас.

Защото е промяна дълбоко революционна по своята същност и социален заряд.

Защото стига до корена на нещата, до социалистическата собственост — основа на основите на класовата природа на нашето общество.

Защото обхваща цялата система на обществения живот и открива нови възможности за развитие и напредък във всички сфери на човешката дейност — от производството до науката и културата.

Защото милионите трудови хора в социалистическа България — работническата класа, селскостопанските труженици и народната интелигенция, поемат нови права и нова отговорност в главното — в производствените отношения, като сърцевина на икономическата и трудовата сфера на социалистическото общество.

Динамиката на развитието на социалистическата собственост е породена от самия живот. Нейните съвременни измерения, задълбочено разкрити в новаторската постановка на др. Тодор Живков за собственика и стопанина, намират непосредствено потвърждение в нашата производствена и социална практика. Трудещите се у нас безрезервно подкрепиха партийната концепция за нов Кодекс на труда. Избрани са и функционират органите на самоуправлението на трудовите колективи. Изградени са съвременни стопански структури. Правилникът за стопанската дейност създава условия за разгръщане на икономическата самостоятелност на новите стопански организации.

Ето защо декларацията, която обсъждаме днес, е закономерна проява на социално-икономическите и политическите промени в живота на страната, продиктувана е от високата степен на зрелост на производителните сили и производствените отношения, достигнати в годините на априлския възход. И миналото, и настоящето на Народна република България са доказателство каква градивна социална сила е обществената собственост върху средствата за производство, колко благотворно е нейното влияние за цялостния подем на социализма, за пълноценното и свободно развитие на човека.

Сега, в духа на своята априлска линия, нашата партия отива напред в своите виждания и действия. Като обобщава натрупания опит и съхранява всичко ценно от него, тя смело и решително чертае нови пътища за развитие на обществените отношения върху принципите на социалистическото самоуправление.

Да си припомним постановката на Дванадесетия партнен конгрес за усиляване на материалната сила и власт на низовите звена в нашата политическа система — трудовите колективи и общините. Това откритие на колективната политическа мисъл на партията органически се включва в сегашните процеси.

Решенията на Тринадесетия конгрес формираха стратегията за качествено нов растеж върху основата на научно-техническата революция, в рамките на която стана необходим и възможен повратът, който се извършва във всички области на обществения живот.

Постановките, залегнали в документа, който днес обсъждаме, засилват нашата обща увереност, че процесът на преустройството, който чертае Българската комунистическа партия, е необратим.

Това е така, защото имаме необходимите политически гаранции — зад това коренно преустройство стои Централният комитет, цялата партия.

Това е така, защото имаме необходимите държавноправни гаранции — зад това преустройство стои най-висшият орган на държавната власт — Народното събрание.

Това е така, защото преустройството се разгръща като всенародно дело. Трудовите колективи у нас поемат своя дял от отговорност, получават реални права да решават основните въпроси на своя икономически, социален и политически живот.

Понятно е вълнението, с което ние, народните представители, всички присъстващи тук, изслушахме речта на другаря Тодор Живков. Тя е паметна за нас, защото открива нова страница в историята и възхода на Народна република България.

Другарки и другари народни представители! С предоставянето на социалистическата собственост за стопанисване и управление на трудовите колективи по качествено нов начин се уреждат техните взаимоотношения с държавата, създава се стабилна икономическа и правна основа за демократизирането на целия обществен организъм.

Разбира се, това не води до раздробяване на общонародната собственост. Като остава неделима, тя се извежда от състоянието на анонимност, свързва се непосредствено с всеки трудов колектив, с милионите трудови хора. Откриват се нови възможности за нейното ефективно и рационално използване, за преодоляване на слабостите и деформациите, породени от липсата на заинтересуваност, на безотговорно отношение към народното имущество.

Позицията на стопанина се изпълва с реално съдържание, свързва се с качествено нови права, задължения и отговорности. Трудовите колективи стават пълновластни стопани на държавната собственост в интерес на обществото и в свой собствен интерес. Те се превръщат в действен субект за нейното опазване, ефективно използване и умножаване.

Формират се икономически и правни условия, които създават още по-голяма еднопосочност при съчетаването на личните, колективните и обществените интереси. Именно при тези условия, когато чувството за стопанин и едновременно за съсобственик се обвързва с коренните интереси на хората, когато се превръща в двигател на тяхната дейност, тогава и грижата за общественото благо става истински побудител за творчески труд, за социалистическа стопанска предприемчивост.

Узаконяват се правата на трудовите колективи да решават напълно самостоятелно собствените си въпроси; да определят стратегията и плановете си за развитие в рамките на единните обществен интереси; да създават обстановка на лична и колективна отговорност за резултатите в труда и производството.

Ние добре съзнаваме своето място и своята отговорност в практическото провеждане на декларацията. От правно, фундаментално значение за нас има постановката за правата, задълженията и отговорностите на държавата към трудовите колективи като стопани. Това означава дълбока промяна в дейността на правителството, на органите на цялата изпълнителна власт. Ако не постигнем това, ако не изменим формите и начините на държавно ръководство, сами ще създадем пречки за разгръщането на самоуправлението на всички равнища. Предстои ни сериозна работа за извършване на необходимите промени както в низовите органи, така и във висшия ешелон на държавната власт.

От името на правителството на Народна република България искам да декларирам неговата решимост:

да гарантира предоставянето на всички средства за производство за стопанисване и управление от трудовите колективи съгласно изискванията на декларацията;

да защитава правата, задълженията и отговорностите на стопаните на социалистическата собственост от всякакви посегателства и бюрократични извращения;

да отстоява при всички обстоятелства приоритета на обществените интереси и тяхното органическо съчетаване с личните и колективните интереси;

да създава всички необходими икономически и нормативни условия за разгръщането на социалистическото самоуправление;

да осигурява постоянен и действен контрол за ефективното стопанисване на средствата за производство.

В рамките на своите компетенции правителството ще полага постоянни грижи за укрепването на новите организационно-управленски структури, за своевременното разработване на необходимите икономически лостове за управление, твърдо и безкомпромисно ще прилага законите и другите нормативни актове, регламентиращи воденето на стопанската, социалната и духовната дейност.

Другарки и другари народни представители! Внасянето за обсъждане на Декларация на Народното събрание за предоставяне на социалистическата собственост за стопанисване и управление от трудовите колективи е акт с крупно политическо значение.

Това е акт, чрез който трудовите колективи заемат качествено нова позиция както по отношение на обществото, така и по отношение на собствената си производствена и социална изява.

Това е акт, който органично приобщава и свързва милионите трудови хора със стратегическия курс на партията за качествено нов растеж; те стават гарант за неговата необратимост и успешно провеждане в живота.

Никоя друга обществена система освен социализма не може да предприеме такава решителна стъпка. Това е завоевание на нашия обществен строй, това е реализация на заложените в него исторически преимущества за разгръщане на демокрацията, за установяването на действително народо-властие.

Ленинската истина, че разгръщането и развитието на социалистическата демокрация е единственият път за все по-ефективното осъществяване на ролята на народните маси, която нашата партия има за основна максима на своята политическа линия, е истина за всички комунисти, за целия народ. Тази истина няма алтернатива. За това говори нашият

досегашен опит. Няма съмнение, че това ще потвърди провеждането в живота и на историческото решение, което днес ще вземем.

За това, че сме на прав път, свидетелствува цялостният опит на световната социалистическа система, направленията, в които се извършва преустройството на съветското социалистическо общество в духа на историческите решения на Двадесет и седмия конгрес на Комунистическата партия на Съветския съюз и на Януарския пленум на нейния Централен комитет.

Основание за вярата ни, че ще успеем в подетите революционни начинания, е проверената в живота априлска политическа линия, сплотеността на народа около партията, единодействието на комунисти, сдружени земеделци и безпартийни в борбата за постигане на качествено нов растеж във всички области на живота.

Като народен представител и по убеждение, и по съвест ще дам своя глас в подкрепа на декларацията, която предоставя на трудовете колективи в Народна република България социалистическата собственост за стопанисване и управление.

Благодаря за вниманието. *(Ръкопляскания)*

Председател Станко Тодоров: Обявявам 20 минути почивка.

(След почивката)

Председател Станко Тодоров: Другари, продължаваме нашата работа с разисквания по декларацията. Давам думата на народния представител Петър Танчев.

Петър Танчев: Уважаеми другарки и другари народни представители! Световната история на парламентарната практика е съхранила за паметта на поколенията онези декларации, които представляват концентриран израз на революционния устрем и ентузиазъм, на най-светлите човешки пориви за независимост, свобода, равенство, братство, мир и демокрация.

Достоинство място сред тези исторически актове ще заеме и Декларацията на Народното събрание на Народна република България за предоставяне на трудовете колективи социалистическата собственост за стопанисване и управление.

Този документ е забележителна проява на априлската политика, на започналото дълбоко преустройство във всички сфери на социално-икономическото развитие.

Да насочи социалното творчество на народа за тържеството на комунистическата обществено-икономическа форма-

ция, за тържеството на социалните идеали на трудовите хора — такъв е дълбокият смисъл на днешното забележително слово на другаря Тодор Живков.

Нашата държава потвърждава и гарантира по договорен път правата за стопанисване — така че работниците от промишлеността, селскостопанските труженици, интелигенцията, целият народ се превръщат в реални господари на труда си. И ние се гордеем, че тази държава е социалистическа България!

Затова днешният ден ще остане паметен в политическия календар на нашето социалистическо отечество.

Той ще остане паметен, защото е ден на равностметка на изминатия път — от национализацията на промишлеността и социалистическото преустройство на селското стопанство до пълното сближаване на държавната и кооперативната собственост и установяването на единна общонародна собственост върху средствата за производство.

Този ден ще бъде запомнен и като исторически ден на равностметка на днешната икономическа, политическа и социална реалност в страната.

Днешният ден ще бъде отбелязан и като смел реалистичен поглед напред в бъдещето, на нашия стратегически курс за качествено нов растеж на икономиката и всички области на обществения живот на основата на постиженията на научно-техническата революция.

Колкото сложни и многостранни да са задачите, които трябва да решава нашето общество в духа на всеостранното преустройство, те в крайна сметка опират до това — да се разкрият нови магистрални пътища за мобилизиране на огромните вътрешни сили и възможности на народните маси, за включване на тяхната творческа енергия, инициатива и социалистическа съзнателност за решаване на стратегическите задачи на нашето развитие.

Ето защо декларацията, която днес сме призовани да приемем, в основата си е насочена главно към тази цел — да доведе до съзнанието на всеки социалистически труженик, да превърне в дълбоко негово убеждение и активно поведение голямата истина, че трудовият колектив, отделният трудец се вече се превръща в пълновластен стопанин на поверената му от държавата за стопанисване и управление социалистическа собственост, че от техния труд и принос в решаваща степен зависи най-ефективното използване и развитие на тази собственост в интерес на народа, колектива и отделната личност.

С декларацията се осигуряват широки права и пълномощия на трудовите колективи, създава се здрава юридическа основа за действително разгръщане на самоуправлението във всичките му форми и прояви.

Заедно с това в декларацията на Народното събрание наред с правата и пълномощията се предвиждат и редица задължения и отговорности на трудовите колективи като пълновластни стопани на поверената им собственост.

Те трябва не само да съхраняват, но и да умножават предоставената им собственост за стопанисване и управление, като използват най-ефективно постиженията на научно-техническата революция.

Наред с правата колективът-стопанин носи пълна отговорност за неизпълнението на договорните си и други икономически задължения. Първостепенно негово задължение е да изпълнява поръченията на държавата и обществото за производството на необходимата висококачествена продукция, за задоволяване на непрекъснато растящите материални и духовни потребности на обществото.

Сега на първичния трудов колектив, на бригадата в селското стопанство се предоставя за стопанисване и земята — с всички права и задължения, които произтичат от това. Тази връзка между човека и земята става още по-здрава, още повече се засилва любовта му към земята.

Ние, сдружените земеделци, разбираме и чувствуваме историческото значение на този акт, защото българският селянин винаги се е отнасял към земята, към имота като към плът от плътта и кръв от кръвта си. Такива са вековните традиции на българина — да засее земята и да види плодовете на своя труд.

В условията на самоуправлението отговорността за земята пада върху нейните действителни стопани. Повече от всякога те ще бъдат заинтересувани да опазват, да увеличават нейното плодородие. Досегашният опит показва колко правилен е този път, до какви резултати може да доведе.

Като става истински нов стопанин, трудовият колектив, бригадата най-пълно ще се утвърди и ще разкрие своите възможности на първична самоуправляваща се организация, като сама формира и организира стопанската си дейност; създава фондове за самофинансиране и разширено възпроизводство; определя своята структура; избира и контролира своите органи за самоуправление; сдружава се самостоятелно с други самоуправляващи се стопански организации с оглед най-ефективното решаване на социалните проблеми на българското село.

Новите права силно ще стимулират трудовите колективи — стокорпроизводители в селското стопанство, максимално да прилагат последните постижения на научно-техническата революция, да извършват пробиви за превръщането на селското стопанство във високоинтензивен отрасъл; за реструктурирането на производството към доходни, конкурентноспособни култури и производства; за внедряването на новите

форми на организация; за рязко увеличаване на производителността на труда и доходите; за новите технологии; за новите сортове хибриди; за обновяването на хранителната промишленост и засилване на интеграцията ѝ с аграрно-промишлените комплекси.

Именно проблемите, свързани с научно-техническата революция и самоуправлението, ще заемат централно място в съвместната работа на комунистите и сдружените земеделци. Именно в бригадите най-вече трябва да се активизира дейността на Българския земеделски народен съюз, да се мобилизират усилията на неговите членове, за да може той да даде максимален принос като верен съюзник на партията в това голямо историческо дело.

Предоставянето на социалистическата собственост за стопанисване и управление на трудовите колективи в селското стопанство по своето значение може да бъде сравнявано само с два други исторически момента в аграрната политика на нашата държава.

Единият — това е творческото приложение на Лениновия кооперативен план, благодарение на който ние осъществихме социалистическото преустройство на селското стопанство.

Другият — историческият априлски курс на развитие, който за селското стопанство имаше съдбоносно значение.

Другарки и другари народни представители! Днешният ден ще бъде записан в историята преди всичко като ден, в който е взето революционно по своята същност, мащабност и последици решение.

Главното в стратегията на преломните моменти е да се осигури всенародна подкрепа. На това ни учи вождът на Великия октомври, който определя политиката като наука и изкуство, които трябва да се опират на масите.

Предоставянето на стопанисването е връх на един нелек и интензивен творчески процес, в който изкристализираха теоретичните постановки и практическите подходи, разработени от Централния комитет на Българската комунистическа партия и лично от генералния секретар и председател на Държавния съвет Тодор Живков. Социалистическа България ще отдаде дължимото на своя пръв партийен и държавен ръководител за неговото умение да изразява потребностите на времето и интересите на народа, да трасира ясна политическа линия, която не само обяснява, а променя и преобразува нашето общество.

Това е нов голям принос в теорията и практиката, в изграждането на развито социалистическо общество.

С декларацията ние предприемаме една голяма крачка в преломен момент, когато човечеството е изправено пред съдбоносни решения.

На новите изисквания на времето социалистическият свят отговаря с ускорено развитие и обновление. Ние напълно подкрепяме мащабните революционни преобразования в Съветския съюз. Курсът на Централния комитет на Комунистическата партия на Съветския съюз и Михаил Горбачов за всестранно преустройство открива нови пътища за нарастване на огромния потенциал на най-могъщата социалистическа държава. Той има огромно историческо значение за цялата социалистическа общност и е дълбоко свързан с борбата за преустройство на международните отношения. Ние оценяваме това, което става в Съветската страна, като незаменим фактор за засилване на позициите и въздействието на социализма, за увеличаване на потенциала на социалистическите страни, за осигуряването на икономически и научно-технически паритет, за завоюване на върхови, лидерски позиции в стратегически направления на технологичния прогрес.

Другарки и другари народни представители! Ние изминахме трудния път да превърнем „моего“ и „твоего“ в наше общо имущество. Сега ни предстои втората, още по-трудна част на пътя — да се научим да гледаме на общото като на свое и да го стопанисваме и умножаваме като свое. Социалистическата собственост не трябва да бъде „анонимна“, ничия, тя не бива да се откъсва, да се отдели от народа — единственият пълновластен господар на тази собственост. С реализацията на идеите на декларацията се създава качествено нова, материална основа, която ще издигне на повисока степен морално-политическото и социалното единство на българския народ. Нови качествени черти ще получи и съюзът между комунисти и земеделци.

Ние не се заблуждаваме, че с този акт ще осигурим автоматически обрат в отношението на трудещите се към социалистическата собственост. Нужни са огромни усилия и труд на цялата общественост, на милионите трудови хора. И това трябва на всяка цена да стане, защото без този труд и усилия ние не можем да вървим напред.

Това сега е нашето велико право, нашето огромно задължение, нашата отговорност пред народа, пред настоящето и пред бъдещето.

Българският земеделски народен съюз изцяло подкрепя това общонародно дело. Ние с всички сили ще участвуваме в борбата за осъществяване на дълбоко преустройствения процес. Нашата позиция произтича и от активното ни участие в социалистическото строителство, и от демократичните традиции на самобитна селска политическа формация, на верен съюзник на Българската комунистическа партия, с която ни свързва над шестдесетгодишно братство.

Другарки и другари народни представители! Тази зала е свидетел на вземането на съдбовни за народа ни решения.

И днес с Декларацията за предоставяне правото на стопанисване и управление на социалистическата собственост на трудовите колективи и техните членове, на огромната армия от социалистически труженици, творци на новия живот, Народното събрание ще вземе едно историческо решение.

Ние, сдружените земеделци, горещо подкрепяме въплъщения в декларацията на Народното събрание принцип на социалистическата демокрация и самоуправлението. Идеите на народовластието, на изборността винаги са ни вдъхновявали. Високо ценим мощния импулс, който сега получава тяхното по-нататъшно осъществяване и извисяване.

Българският земеделски народен съюз приветствува и изцяло подкрепя обсъждания на сегашната сесия на Народното събрание исторически документ. Парламентарната група на Българския земеделски народен съюз ще гласува за него, дълбоко убедена в изключителното му значение.

Рамо до рамо с комунистите, заедно с целия народ ние няма да жалим сили в името на големите благородни задачи, пред които страната е изправена.

Декларацията на Народното събрание ще сложи траен благотворен отпечатък върху живота и развитието на нашата социалистическа родина.

Тя показва високата степен на зрелост на нашето общество, което може да поеме историческата отговорност и да изпълни огромната задача да създаде материално-техническата база, способна да посрещне предизвикателствата на двадесет и първия век!

Осъществяването на това дълбоко преустройство, свързано с научно-техническата революция, се превръща в съдба на нашия народ.

България е подготвена за това изпитание. Подготвена, благодарение на априлската политика, на труда и таланта на своя народ!

Това е източникът и на нашия исторически оптимизъм. Благодаря за вниманието. *(Ръкопляскания)*

Председател Станко Тодоров: Давам думата на народния представител Пенчо Кубадински.

Пенчо Кубадински: Уважаеми другарки и другари народни представители! В дневния ред на сегашната четвърта сесия на Девето Народно събрание е поставен въпрос с изключително голямо значение за по-нататъшното успешно развитие на нашето социалистическо общество. С проекта за декларация, който обсъждаме днес, се предвижда върховният орган на държавната власт да предостави за сто-

панисване на трудовите колективи в страната обектите на социалистическата собственост.

Убедено искам да подчертая, че цялата наша общественост ще посрещне с пълно одобрение този акт, с ясното съзнание за неговата историческа стойност и с воля да го превтори в живота.

Тази революционна по своя характер стъпка е дълбоко обоснована от същността на нашия социалистически демократизъм и от качествените преобразования, които се извършват в нашата страна.

Конституцията на Народна република България провъзгласи два големи принципа на социалистическата ни държава — единият — че цялата власт произтича от народа и принадлежи на народа, и другият — че икономическата социалистическа система на страната се основава на обществената собственост върху средствата за производство и че развитието на тази система е от своя страна основа за всестрания напредък на обществото и на свободната човешка личност, за разширяване на социалистическата демокрация, за благоденствие на народа и възхода на родината.

Зад тези конституционни текстове стоят многолетните стремежи на българския народ за свобода, независимост и социален прогрес, стоят борбите на Българската комунистическа партия и другите прогресивни сили против капитализма и фашизма — героичните борби, увенчани с победата на Деветосептемврийската социалистическа революция. За първи път в историята на България и завинаги хората на труда — работниците, селскостопанските труженици и народната интелигенция — станават господари на своята страна, творци на съдбата на държавата и обществото.

Оттогава досега народът ни строи своя нов живот с дълбок социален оптимизъм и увереност в бъдещето си. Постигнатите огромни успехи по пътя на социалистическото изграждане и новите обективни реалности, пред които са изправени днес светът, социализмът и нашата страна, доведоха до историческите решения на Тринадесетия конгрес на Българската комунистическа партия. Начертаният от него стратегически курс за по-нататъшно провеждане на априлската генерална линия на партията — курс за качествено нов растеж във всички области на обществения живот, за неговото всестранно обновяване на основата на осъществяване на научно-техническата революция и изискванията на обективните обществени закони, даде мощен тласък на развитието на социалистическата демокрация и на самоуправлението на народа.

Коренното преустройство, което вече е в ход, може да бъде дело единствено на милионите хора, ръководени от ко-

мунистическата партия, дело на социалното и политическото творчество на целия народ.

За мобилизацията на енергията и способностите на широките народни маси през последните години бяха разработени нови подходи за изграждането на развитото социалистическо общество, плод на творческата дейност на партията, на новаторските виждания и умение на другаря Тодор Живков да разкрива новите процеси и явления.

Сред тези негови идеи с огромното си теоретично и практическо значение се откроява постановката за държавата като собственик и трудовият колектив като стопанин на социалистическата собственост.

Тази постановка, превърната в закономерност, е най-тесно свързана с курса за качествено нов растеж и нейното осъществяване ще издигне на ново, непознато досега равнище използването на обществената собственост и ще разгърне народното самоуправление.

Днес вече са създадени всички необходими обективни и субективни предпоставки за предаване на социалистическата собственост за стопанисване и управление от трудовите колективи.

Това става възможно благодарение на наличието на единната социалистическа собственост; на изграждането на съвременни производствени комплекси; на нов тип самоуправляващи се производствени структури и асоциации.

Това става възможно благодарение на повишаването на ролята и отговорността на трудовия колектив и трудовия човек в политическия, икономическия и културния живот на обществото.

Целта е да се разширява демократизмът в стопанския живот и дейността на самоуправляващите се организации, да се разгръща гъвкаво и инициативно, без административна принуда и бюрократична намеса, да се съчетават най-добре интересите на държавата с тези на трудовите колективи и на отделния човек.

При тези нови условия се открояват отговорностите не само на трудовите колективи, но и на цялото население, а заедно с това и на Отечествения фронт като най-всеобхватна общественно-политическа организация на народа.

Нашата общественост ще подкрепи с всички свои възможности дълбокия смисъл на предоставянето на социалистическата собственост. Тя ще съдействува и ще допринася към грижата на държавата за тази собственост да се прибавя многократно умножената грижа на всеки трудов колектив, на всеки труженик. С цялата своя политическа, идеологическа и организаторска работа, със средствата на контрола и общественото въздействие обществените организации ще полагат усилия стопанисването на държавната собственост да се

насища с богато и конкретно съдържание. То да се изразява не само в разумното използване от страна на трудовите колективи на производствените мощности, суровините и другите основни средства за производство, а и в опазването, увеличаването и обогатяването на собствеността с отношението и грижите на хората като добри стопани.

Държавата, като предоставя на трудовите колективи правото да стопанисват определени средства за производство, не ги превръща в собственици. Но те придобиват правото на непосредствено разпореждане с тази собственост заедно с отговорностите и задълженията да постигнат висока ефективност на стопанската дейност и решително да подобряват качеството на продукцията.

В договорите, които ще се подписват за предоставяне на социалистическата собственост, ще се определят ясно правата и задълженията на държавата-собственик и на трудовия колектив като стопанин, ще се създава двустранна обвързаност на икономическа основа за постигане на общи цели.

Грижата на обществеността ще бъде — със средствата на възпитателната работа да се създават убеждение, ново мислене и навици у всички труженици — от ръководителя до всеки член на трудовия колектив, чувство на пряка заинтересуваност и лична отговорност за ефективното използване на предоставената обществена собственост. И трудовите колективи, и държавните органи ще се отнасят към изпълнението на своите задължения по договорите като към първостепенен обществен и морален дълг.

Поставената голяма цел за превръщане на селищните системи в самоуправляващи се териториални единици поражда качествено нови задачи не само за народните съвети, а и за Отечествения фронт във връзка със стопанисването на обектите на обществената собственост. Без да бъдат предавани с договори на хората по местоживееене, за тях се създават още по-големи и нови обществени задължения — да полагат усилия и с грижата на добри стопани да опазват, увеличават и обогатяват териториалните обществени фондове и инфраструктурата на селищните системи и населените места. По такъв начин ще се създават условия за преодоляване анонимността и на тази собственост, за премахване проявите на безстопанственост и незаинтересуваност от гражданите, за разгръщане на местното самоуправление.

Във връзка с това ще се осмислят и многото политически, организационни и контролни задачи на отечественофронтовските организации за опазване на всичко, което е създадено като общо достояние на хората.

Другарки и другари народни представители! Предоставянето на социалистическата собственост на трудовите колективи като историческа задача за издигане качеството на со-

циалния живот на нацията изисква най-тясно взаимодействие и сътрудничество между обществените организации, между тях и трудовите колективи, за да се изявят те като действителен фактор за привличане на населението в стопанисването на всички обществени фондове.

Искам да изкажа своята увереност, че Отечественият фронт, цялата общественост и народът ни горещо ще подкрепят това голямо дело и ще поемат отговорностите си като стопани на свещеното и неприкосновено обществено народно стопанство.

С такова убеждение ще гласувам за приемането на предложената декларация на Народното събрание.

Благодаря. (*Ръкопляскания*)

Председател Станко Тодоров: Има думата народният представител Петър Дюлгеров.

Петър Дюлгеров: Другарки и другари народни представители! Обсъждаме документ с историческо значение — Декларацията за предоставяне на социалистическата собственост на трудовите колективи за стопанисване и управление. Този акт е събирателен израз на осъществяваните у нас революционни преобразования. Неговото историческо значение се определя от това, че той засяга дълбоко икономическите устои на обществото, реформира цялата система на обществени отношения, изпълва с конкретно съдържание новия тип демокрация, чиято сърцевина е самоуправлението.

В своята реч на Десетия конгрес на Българските профсъюзи и в днешния доклад другарят Тодор Живков разкри политическия, икономическия и социалния смисъл на този акт и неговия огромен заряд за обновление на нашето общество. Това е крачка, която ще играе решаваща роля за създаване на пряка и силна икономическа връзка на трудовия колектив и на трудовия човек със средствата за производство, за коренен поврат в социалистическото стопанисване върху основата на интересите. Става дума, другари, за промяна, която е дълбоко присъща на природата на социализма, която предоставя на трудещите се власт, права и възможности, възлага им нови задължения да използват, опазват и обогатяват социалистическата собственост за по-добро задоволяване на своите потребности и потребностите на обществото.

Проблемът за владението и използването на собствеността, за разпореждането с нея е основен. От неговото правилно решаване зависи с какви темпове ще се движим напред, с какъв успех ще постигаме нашите програмни цели. И, обратно — неговото подценяване поражда сложни и остри

противоречия, задържа развитието. Затова той винаги е стоял в центъра на партийната мисъл и практика.

Най-важното е начините на стопанисване и управление на социалистическата собственост да предизвикват активност, заинтересуваност и инициатива у трудещите се, да стимулират ефективното използване на техниката и материалите. Животът ни убеди, че производствените отношения при социализма не се установяват веднъж завинаги, не са застинали. Напротив, ако не се усъвършенствуват постоянно, те влизат в противоречие с развитието на производителните сили, могат да задържат обществения напредък. Последователно осъществявайки своята априлска генерална линия, нашата партия непрекъснато е усъвършенствувала управлението на социалистическата собственост. В резултат на това страната е решавала успешно напълно зрелите задачи на социалистическото строителство и завоеванията ни във всички области на живота са безспорни. Те просто не се нуждаят от доказателства.

Сега обаче на нас ни е необходима много по-висока степен на активност и инициатива на трудещите се, за да решаваме проблемите на качествено новия растеж върху основата на научно-техническата революция. Но тази активност не може да се постигне с досегашните методи на стопанисване и управление на социалистическата собственост. Те са изчерпали своите исторически възможности. Налага се обективно да се премине към принципно нови начини на стопанисване, които ще свържат в здраво единство използването и развитието на социалистическата собственост с интересите на колективите и трудещите се. И нашата партия видя своевременно, че решаването на този кардинален проблем е възможно единствено като социалистическата собственост се предостави на трудовите колективи за стопанисване и управление, без което те не могат да се превърнат в нейни истински и заинтересувани стопани. Тя последователно създаваше необходимите условия, за да пристъпим сега към този революционен акт.

Ето защо имаме всичките основания да подчертаем, че декларацията на Народното събрание, която сега обсъждаме, дава решение на въпроси от стратегическо естество за развитието на социализма у нас. Това са въпросите на технологичното обновяване на производството и на прехода към самоуправление, за решаването на които активизирането на човешкия фактор играе основна роля.

Приемането на тази декларация несъмнено ще формира благоприятен обществен климат за осъществяване на това крупно начинание — социалистическата собственост да бъде предоставена на трудовите колективи. Такъв политически акт е необходим, за да получат радикалните обновителни про-

цеси широк път и силен тласък от върховния орган на народната власт.

Предоставянето на собствеността на трудовите колективи е по същество предоставяне на власт, която осигурява преустройството да се осъществява „отдолу нагоре“. Ето в това се състои преобразуващата сила на голямото дело, което предприемаме. Неговият смисъл е интересите на трудещите се да се превърнат в двигател на преустройството и качествено новия растеж. Това е верният и необходимият подход, който ще задвижи творческата енергия на милионите хора и ще осигури нужния за всяко революционно дело натиск от долу. По този начин промените ще тръгват от трудовия колектив и самоуправляващата се организация и съобразно техния статут на стопани ще действуват всички органи и структури на управлението. И можем да сме сигурни, другарки и другари, че когато обновителният процес на нашето общество се постави на такава широка основа, когато той е обвързан пряко с интересите на хората, той ще преодолее бюрократичните и консервативни сили, ще бъде мощен и необратим.

Практиката ни убеждава, че именно така трябва да действуваме. Тя ни даде много доказателства, че преминавайки през цялата управленска йерархия „отгоре надолу“ процесът на промените се развива, а някои основни принципи се деформират и обезсилват, поради което предприетите големи начинания се обезценяват в очите на много хора. Като представител на най-масовата организация на трудещите се у нас искам да подчертая, че работническата класа, селскостопанските труженици и народната интелигенция изцяло стоят зад стратегията на партията, разбират нейния политически, икономически и социален смисъл, дават своята подкрепа на курса за качествено нов растеж и работят за неговото провеждане в живота. Това получи силно потвърждение на Десетия конгрес на Българските профсъюзи. Трябва да сме напълно сигурни, другарки и другари, че поемайки в свои ръце стопанисването на социалистическата собственост, трудовите колективи ще се окажат на висотата на тази историческа отговорност. Това ще бъде истинска проверка на политическата зрелост на работниците и специалистите, на всички кадри, проверка с конкретни права и отговорности, проверка на тяхната способност да се самоуправляват и да решават проблемите на развитието със съвременни средства. Няма съмнение, че този изпит на времето ще бъде издържан с успех. И гаранциите за това са, че преустройството се поставя на широка демократична основа, превръща се в заинтересувано дело на милионите трудови хора.

През целия период на социалистическото строителство у нас държавата е носила главната отговорност и грижа за

използуването и умножаването на социалистическата собственост. В резултат на това беше създадена силна материално-техническа база, която осигури високи темпове на социално-икономическото развитие и постоянно нарастване на жизнения стандарт на населението. Към тези грижи на държавата сега с акта за предоставяне на собствеността за стопанисване и управление от трудовите колективи ще се прибави грижата на трудовите хора.

Превръщането на колективите и трудещите се в действителни стопани е поврат, който изисква коренна промяна в механизмите и методите на стопанисване и управление. Предоставянето на собствеността за стопанисване от колективите означава нанстина да се създаде нова, пряка и силна икономическа връзка между човека и средствата за производство. Направеното досега в това отношение не е достатъчно. Необходимата и желана промяна не е настъпила. Собствеността продължава да е анонимна. Очевидно след приемането на декларацията главното е този политически и юридически акт, прокламираните в него принципи да се изпълнят с действено икономическо съдържание. Защото е ясно, че колективът ще използва собствеността ефективно и ще я обогатява, ако има изгода от това, ако има реални права и възможности да действа самостоятелно, като, разбира се, носи пълна отговорност за последствията. Налага се статутът на колектива-стопанин, статутът на самоуправляващата се организация, т. е. техните права, задължения и отговорности, да получат цялостна и трайна уредба по законов път.

Както се казва в декларацията, нужно е „ясно да се определят и разграничат задачите и функциите на държавата като собственик — по пълномощие на народа — на единната социалистическа собственост от задачите и функциите на трудовите колективи като нейни действителни стопани“. Опитът от последните години показва, че това е изключително сериозен проблем. Разграничаването на правата, задълженията и отговорностите е първото условие за осигуряване от държавата на стратегическото ръководство на народното стопанство и неделимостта на социалистическата собственост, за гарантиране самостоятелността на самоуправляващите се организации. С това започва реализирането на фундаменталната постановка за собственика и стопанина и се определят новите функции и задачи на държавните органи и на трудовите колективи. На тази основа могат да се изграждат икономически отношения между тях, да се прилагат на равноправни начала договорът и диалогът. Очевидно стопанисването и управлението на собствеността от трудовите колективи ще определя характера и съдържанието и на колективните трудови договори.

Поемането от трудовите колективи и осъществяването на функциите по стопанисването на социалистическата собственост е възловият и най-сложният момент на промяната. Това означава целият арсенал от механизми за управление и стопанисване да стане знание, умение и всекидневна практика на трудовите колективи и хората. Или казано кратко — да се даде живот на самоуправлението. Действително това е огромна по мащаби работа. Няма да бъдем реалисти, ако дори и в най-малка степен допуснем, че с акта на предоставянето на собствеността на колективите всичко ще тръгне безпроблемно.

Ето в това поле Българските професионални съюзи виждат своите главни задачи и отговорности. В съответствие със самоуправлението, с новата роля и функции на трудовите колективи Десетият конгрес на Българските професионални съюзи утвърди цялостна концепция за преустройство на нашата организация. Централно място в нея заемат новите функции на профсъюзите за организиране на трудовите колективи и подпомагане на техните органи за самоуправление при овладяването на новите им права, задължения и отговорности като стопани на социалистическата собственост.

В тази дейност профсъюзите вече имат известен опит. То е преди всичко в проведената работа за усвояване от трудещите се на новите методи на стопанисване, за внедряване на бригадната организация на труда, за прилагане на стопанската сметка и разпределението на фонд „Работна заплата“ според приноса. Натрупан беше полезен опит в изграждането на колективните органи за управление и в съдействието при поемането на техните функции. Интересни начинания по предаването на техниката и съоръженията на бригадните колективи и тяхното стопанисване бяха осъществени в Комбината за дизелови двигатели „Васил Коларов“ — Варна, в научно-производствения комбинат „Благой Попов“ — Перник, в Химическия комбинат във Видин, в Кабелния завод — Бургас, които получиха широко разпространение. Особено ценен е опитът на бригадите на Игнат Раденков от Строително-монтажния комбинат — Варна, на Господин Йорданов от Атомно-енергийния комплекс — Козлодуй, на Маньо Димитров от комбинат „Фридрих Енгелс“ — Казанлък, които на акордна основа поемат с договор средствата за производство и носят пълна отговорност за резултатите.

В практиката са създадени действащи образци на стопанисване, които предлагат сполучливи решения на големия проблем за предоставяне на собствеността за стопанисване и управление от трудовите колективи. С високите си постижения те потвърждават правилността на партийната политика, реалността на задачата, която си поставяме, и способността на хората да я превърнат в дело.

Стопанисването на социалистическата собственост от трудовите колективи ще се нуждае от надеждни и силни гаранции. Смяната на дълбоко вкоренените стереотипи в управлението ще бъде с много трудности, сблъсъци и борба. Новото ще се нуждае не само от подпомагане, но и от твърда защита. От една страна, трябва да се осигури неприкосновеност на статута и правата на самоуправляващите се организации и трудовите колективи. В декларацията правилно се предявява изискването държавните органи да зачитат техните права, като не допускат те да бъдат ограничавани под какъвто и да е предлог. Едва ли е нужно да доказваме колкото важно е това, като имаме предвид честите административни намеси на по-горните органи в дейността на предприятията и колективите и нарушаването на нормативните актове, които уреждат отношенията между тях. От друга страна, необходима е защита на обществото от колективи, които не поемат своите задължения на стопани или злоупотребяват с предоставените им права и общонародна собственост.

Другарки и другари! Днес Народното събрание ще извърши един акт с историческо значение за развитието на нашето социалистическо общество. Българските професионални съюзи дават пълната си подкрепа на това дело и ще работят с всички сили за неговото практическо осъществяване. Защото то е дело в интерес на милионите трудещи се, на целия народ.

Приканвам ви, уважаеми народни представители, да гласувате единодушно и да приемем Декларацията за предоставяне на социалистическата собственост за стопанисване и управление от трудовите колективи.

Благодаря за вниманието. *(Ръкопляскания)*

Председател Станко Тодоров: Давам думата на народния представител Андрей Бунджулов.

Андрей Бунджулов: Другарки и другари народни представители! С голямо вълнение ние, младите народни представители, участвуваме в настоящата сесия на Народното събрание, защото тя обсъжда съдбоносен въпрос за нашето развитие. Всички ние изслушахме и забележителната реч на другаря Живков.

Българската младеж, Димитровският комсомол възприема предоставянето на собствеността за стопанисване и управление от трудовите колективи като революционен, като исторически акт.

Изцяло и безрезервно подкрепяме декларацията на Народното събрание и ще гласуваме за нейното утвърждаване. Това е паметен документ, разкриващ принципно нови възможности и условия за разгръщане и оползотворяване на ог-

ромния творчески потенциал на нашето общество и неговата основна клетка — трудовия колектив.

Ние съзнаваме, че става дума за качествено ново решение на въпроса за собствеността при социализма. Решение, което, като запазва нейния характер, единна и неделима обществена собственост върху средствата за производство, същевременно преодолява откъсването ѝ от реалните интереси на трудещите се и техните колективи, превръщането ѝ в анонимна собственост.

Всички знаем, че този въпрос придоби ключово значение за социализма не само в нашата страна, но и в социалистическата общност като цяло. Голяма заслуга на партията ни, на другаря Тодор Живков е, че върху основата на разкриването и обосноваването на обективната закономерност за собственика и стопанина на социалистическата собственост беше намерено оригинално творческо решение на цял възел от въпроси, без които са немислими по-нататъшното осъществяване на научно-техническата революция, разгръщането на социалистическата демокрация и самоуправление, по-нататъшният възход на отечеството ни.

Това решение не идва нито отведнъж, нито на празно място. Ние сме подготвени за него. Подготвени сме от цялостното досегашно развитие на страната ни по пътя на ленинската априлска линия, от степента на зрелост, до която достигнахме като общество, като творчески виждания, като социална практика и опит. Това решение е закономерен резултат на дълбоките промени, на преустройството след Тринадесетия партиен конгрес. То е решаващо звено във веригата от практически действия, които предприе нашата партия в осъществяването на стратегическия курс за качествено нов растеж.

Предоставянето на собствеността за стопанисване и управление от трудовия колектив създава качествено нова обстановка в нашето общество. Трудовият колектив застава зад собствеността, застава икономически, социално, политически, без тя да се превръща в груповата собственост, без самоуправлението на трудовия колектив да влиза в разрез с общонародните интереси. А това е единствено реалната основа на истинското самоуправление. Както посочи другарят Тодор Живков пред Десетия конгрес на Българските професионални съюзи, става дума за нов тип демокрация в трудовия колектив, а това ще рече нова позиция на трудовия колектив, нова позиция на човека в трудовия колектив.

Качествената промяна във формите на реализация на собствеността естествено не можем да разглеждаме само в икономически план. Това има голямо социално, възпитателно, политическо и идеологическо значение. Защото въпросът е именно човекът да се превърне в действителен стопанин, с

всички произтичащи права, задължения и отговорности. Този въпрос ще опре до съзнанието и до културата, до възпитанието и до реализацията на хората преди всичко на младите хора. Той ще изисква нова съзнателност, нова култура, нова дисциплина, нова подготовка на личността. Следователно става дума за дълбоки изменения не само в съдържанието на обществените отношения и техния фундамент — производствените отношения, но и оттук в условията за възпитание и реализация на младото поколение. Създава се обективна основа, върху която ще изграждаме ново отношение към собствеността, съответстващо на сегашния етап на социалистическото развитие, ще може да осъществяваме много по-ефективно своята идеологическа, политическа, организаторска и възпитателна работа, ще могат да се създадат принципно нови условия за творчество, ентузиазъм, инициативност у младия човек.

Разбира се, това няма да стане от само себе си, нужна е борба. Ще трябва да се рушат не само остарели структури, ще трябва не само новите форми на стопанисване да се изпълват със съответстващо им съдържание, но и да се разрушават досегашни стереотипи на мислене, дълбоко вкоренени представи и нагласи, форми и методи на управление, стопанисване, възпитание.

Ето тук е нашата, на Комсомола, първа задача: младежта да вникне и да разбере същността, смисъла на този революционен исторически акт, да се превърне в ударна сила, в действителен фактор при утвърждаването на дълбоките промени в трудовия колектив. Има ли по-естествено призвание за нас от това да се борим за новото! А то ще импулсира младежта, ще разкрие непознати досега хоризонти за изява и творчество!

Необходимо е да се подготвим да се превърнем в член отряд на преустройството. А това е възможно само по пътя на рязкото нарастване на сферата на отговорност на самата младеж. Защото самоуправлението, новият тип демокрация изисква и качествено ново равнище на отговорността.

Въпросът за стопанисването и управлението на собствеността ще има различни измерения в предприятието, в училището, във висшите учебни заведения, в научния институт, в духовната сфера и т. н.

Наша конкретна практическа отговорност е да определим своите специфични задачи: за общоучилищния колектив и учениците; за университетския колектив и студентите, за научния колектив и младите научни работници; за трудовия колектив и младата работническа класа; за художествения колектив и младата творческа смяна и т. н.

Наистина младежта е с по-малък жизнен, социален, организационен и политически опит, но тя иска да се изяви.

Оттук произтича нашата голяма и непосредствена отговорност като комсомол и младеж да се подготвим да издигнем своята икономическа, политическа, организационна, правна, управленска, професионална култура, за да можем да участвуваме пълноценно като равноправен партньор в стопанисването и управлението на социалистическата собственост навсякъде.

Да вземем двата основни колектива, където се подготвя и реализира младежта — учебния и трудовия колектив. В учебните заведения в новите условия очевидно рязко ще трябва да нараснат ролята и отговорността на комсомолските дружества и организации. Иначе как ученикът и студентът, който ще постъпи в трудовия колектив, ще бъде подготвен за новите реалности, ще бъде способен да поеме отговорността на стопанин?

Трябва обаче открито да кажем, че сега Комсомолът на много места е изпразнен от съдържание, силно сме ограничили и принизили самодейността и самоуправлението, правата и отговорността на учащата се младеж.

От тази гледна точка в училище и във висшите учебни заведения е нужна радикална промяна. Учащата се младеж трябва да се подготви за самоуправление в трудовия колектив, а това може да стане само ако тя активно участва в самоуправлението на училището и университета, ако тук тя стане равноправен стопанин. Друг път няма.

Ето какво голямо поле за съвместна дейност се разкрива пред нас — Комсомолът и органите на народната просвета.

Ако вземем трудовия колектив, нашата задача виждаме в това да съдействуваме за възпитанието и израстването на младата личност като стопанин, за усвояването и утвърждаването на новите функции, механизми и форми на самоуправление от младия човек.

Да подпомагаме младежта и нейното равноправно участие в самоуправлението на трудовия колектив. Активно да взаимодействуваме с колектива при откриването, поставянето и решаването на специфичните трудови, професионални и социални проблеми на младата работническа класа, на научно-техническата интелигенция и специалистите; да въвелиме трудовата младеж в преустройството на икономиката, нещо повече тя да се превърне в гръбнак на това преустройство, на преустройството на трудовите, социалните отношения, в осъществяването на научно-техническата революция. Това има съдбоносно значение за бъдещето, за изхода от тази борба.

Другарки и другари! Преходът към самоуправлението чрез предоставянето на социалистическата собственост за стопанисване и управление от трудовите колективи изисква дълбоко преустройство в самия Комсомол. Новите про-

блеми, подходи и задачи на това преустройство ще обсъдим на предстоящия петнадесети конгрес на нашия съюз. Главното е, както посочи др. Живков, да се приземим, да приземим съдържанието на комсомолската дейност, да приземим стила и методите на работа на комсомолските комитети; да ликвидираме бюрократизма, загубите на време и средства, измислените и самоцелните мероприятия и задачи, въртенето на празен ход, да се приземим при младите хора, там, където те са — в училището, в завода, във висшите учебни заведения, по местоживеене.

Повече не можем да направим нито крачка напред по пътя на остарелите организационни форми и решения. Работата си ще трябва да съсредоточаваме много умело, преди всичко в колектива, чрез колектива. Тук и само тук ние ще можем реално да овладеем новите полета на отговорността, отговорността да бъдем стопани.

Другарки и другари народни представители! Искам да ви уверя от името на Димитровския комсомол, на българската младеж, че ние осъзнаваме своя патриотичен дълг, голямата си отговорност пред партията и народа да бъдем ударен отряд на дълбоките промени, на преустройството, че ще се готвим и ще се изявяваме като достойни стопани на своята страна. (*Ръкопляскания*)

Председател Станко Тодоров: Давам думата на народния представител Василка Антонова.

Василка Антонова: Уважаеми другарки и другари народни представители! Подкрепям напълно и безрезервно Декларацията за предоставяне на социалистическата собственост за стопанисване от трудовите колективи.

Израснала съм в селско семейство, работя в селското стопанство като специалист повече от 20 години. В този отрасъл се трудят и моите близки. Искам да подчертая, че демократичните принципи на управление имат богати традиции в селското стопанство. Те водят началото си от възникването на първите трудово-кооперативни земеделски стопанства и в определена степен се запазиха и развиха при конкретните условия на аграрно-промишления комплекс. Те създадоха реални условия за разгръщането на демокрацията, за възвличането на всички трудещи се в управлението.

Както е известно, широкомащабното преминаване към самоуправление на трудовите колективи е едно от главните условия за осъществяване на качествено новия икономически растеж.

Трябва да призная, че като четях лекциите на др. Живков, изнесени пред слушателите в Академията за обществени науки и социално управление, всичко беше така ясно, ло-

гично, закономерно, но когато оставях книгата настрана и обърнах поглед към реално съществуващата практика, много нейни елементи ме смутиха. Най-вече ме вълнуваше въпросът защо нашата обществена собственост, която именно прави обществото ни социалистическо, долу, в предприятията, в аграрно-промишлените комплекси се превръща сякаш в „ничия“ земя, т. е. тя е на всички ни: така добре познаваме правата си върху нея, експлоатираме я, но опре ли до грижата, съхранението, нещата се обръщат наопаки. Конкретни примери в практиката има много. Ще посоча някои от тях.

Създадени са някъде неоправдано широки пътища сред нивите. При използването на химизацията от предозивиране с торове и хербициди, а така също и от изхвърлените промишлени отпадъци сред нашата земя-кърмилница се създава много мъртви петна, в които с години не може да се върне животът.

При изграждане или възстановяване на електрически мрежи, водопроводни канали и други съоръжения не се използва времето, когато продукцията е прибрана, а най-безотговорно се похабява готова реколта. Щетата се заплаща, но натурата я няма. Много скъпи машини и съоръжения поради недостиг на база за съхранение стоят на открито и преждевременно се похабяват.

Наличието на някои механизатори със слаба квалификация и ниска производствена култура, на които е поверена скъпо струваща техника, предизвикват сериозни аварии, които поражда скъпи ремонти или излизане на машините от употреба за дълъг период от време.

Такъв е случаят и с използването на животните в основните стада. Младите животни са отглеждаха няколко години, докато започнат да дават продукция. След това, поверени в ръцете на ниско квалифицирани кадри, технологичният процес се нарушава и животните се използват много по-кратко.

На това противоречие — собствеността е обща, а грижата и отговорността — ничия, на този консуматорски подход беше време да се сложи край.

Искам да изразя своето дълбоко вътрешно убеждение, че всички ние с голямо удовлетворение приемаме Декларацията за предоставяне на социалистическата собственост за стопанисване от трудовите колективи.

Това е акт с огромно политическо, икономическо и социално значение. Той добавя втората, липсващата част на механизма.

Декларацията дава една изключителна възможност на трудовия колектив да порасне до висотата на предоставената му широка демокрация и възможност за управление как-

то по отношение на неговите права на самоуправлението, така и по отношение на неговите задължения и отговорности.

Сега трябва да се стремим да превърнем в дело предоставената ни социалистическа демокрация, да я изпълним с живот и действие, да обхванем функциите ѝ, както се казва, с необходимата готовност и отговорност, да понесем всички последици — добри и лоши, от решенията, които сами сме взели.

Трудовите колективи на бригадите вече с юридическа самостоятелност още повече ще разширяват кръга на своите възможности да сключват договори с други предприятия в страната и извън страната, да дават размах на своята инициативност и предприемчивост, но и ще плащат неизбежните неустойки, ако не спазват клаузите на доброволно подписаните договори.

Ето това са вече равностойни взаимоотношения на равностойни партньори.

Другарки и другари! Декларацията е документ, който ще активизира творческото начало на нашите трудови колективи, който разкрива големите възможности на нашия социалистически демократизъм, който дава възможност на нашите самоуправляващи се организации да разгърнат своята икономическа инициатива и своите социални пълномощия.

Дълбоко мое убеждение е, че само при наличието на това единство ние ще можем да извършим коренния прелом към качествено нов растеж на икономиката, на базата на научно-техническия прогрес, както бе очертано в решенията на Тринадесетия конгрес на Българската комунистическа партия.

За мен и за монте избиратели този нов документ ще сложи край на анонимността, както я нарече др. Тодор Живков в речта си пред конгреса на Българските професионални съюзи. Нещо повече, декларацията, която ще приемем, регистрира един исторически момент — момента на съзряването на нашите трудови колективи. Образно казано, те прекращават сега от своето юношество в своята зряла възраст.

Знаем какво правим в семействата си в такъв момент — прехвърляме своята собственост на децата, станали мъже. Прехвърляме им своите задължения, своята отговорност. Защо и държавата да не предостави социалистическата собственост на трудовия колектив? Това ще бъде неговото приземяване.

Нека от обект стане субект в своята трудова дейност, нека се научи сам да управлява.

Такава е повелята на времето. Така изисква широкият и труден път на коренното преустройство, който сме поели и който ще бъде в интерес на цялото общество и в името на добруването на човека.

Ние, сдружените земеделци от Русенския край, ще крачим с крачката на комунистите в осъществяването на това благородно дело. В това виждаме нашата отговорност, нашия съюзен дълг!

Благодаря за вниманието. (*Ръкопляскания*)

Председател Станко Тодоров: От записалите се има думата Атанас Георгиев.

Атанас Георгиев: Уважаеми другарки и другари народни представители! С всеки изминат ден все по-дълбоко се убеждаваме, че времето след Тринадесетия партиен конгрес е време повратно за днешния и утрешния ден на социалистическа България. Изградените нови структури в ръководството и управлението на народното стопанство, решителното преминаване към самоуправление са подстъпите към осъществяване на стратегическия курс за качествено нов растеж в икономиката.

Декларацията на Народното събрание на Народна република България, предложена от др. Тодор Живков, за представяне на социалистическата собственост за стопанисване от трудовите колективи е принос в развитието на марксистко-ленинската теория, тя е необходимост, нужна промяна, простор за развитие на демокрацията.

Със законна гордост и искрено вълнение като директор на Нефтохимическия комбинат в Плевен безрезервно подкрепям декларацията. Смятам, че това е твърдото становище на всички директори, защото предаването на собствеността в ръцете на трудовите колективи, на творците на материалните блага, с всички отговорности, права и задължения е исторически акт, който ще остане паметен в усъвършенствуването на социалната практика на социалистическото съзидание у нас.

В изпълнение на постановките на др. Тодор Живков за собственика и стопанина в годините на осмата петилетка трудовите колективи в Плевенски окръг разгърнаха инициативата „Трудовият колектив — стопанин на социалистическата собственост“. В окръга по нея сега работят 584 бригадни колектива, които стопанисват основни фондове за 395 млн. лв. и социално-битова база за 142 млн. лв. При нас в Нефтохимическия комбинат на 10 бригади бяха предоставени за стопанисване машини, съоръжения, комплексни инсталации и социално-битова база чрез сключени договори между стопанското ръководство и трудовите колективи. Но опитът ни показва, че стопанисването досега се схваща като почин, свежда се до добросъвестно изпълнение на поставените задачи по опазване на социалистическото имущество от злоупотреби, разхищение и изхабяване.

Наред с положителните изменения в редица предприятия на окръга голяма част от оборудването е морално остаряло и физически износено, експлоатацията му е съпроводена с аварии и престои. Бавни са темповете на обновяване на основните производствени фондове, което затруднява внедряването на високоефективна нова техника и високопроизводителни технологични линии.

С приемане на Декларацията за предоставяне на общонародната собственост за стопанисване от трудовите колективи при определени от държавата правила и норми социалистическата собственост се превръща в неотменима, най-активна и въздействаща част от битието на трудовия колектив, на всеки негов член.

Предложената за обсъждане и приемане от Народното събрание декларация създава условия, при които единствено от творческата инициативност на стопанските ръководители, на трудовите колективи, на всяка личност все повече зависи научно-техническото и технологичното обновление, обогатяването на предоставяната собственост, нарастването както на общественото богатство, така и на личното благосъстояние на трудещите се.

При създаващите се нови икономически връзки между самоуправляващия се колектив — стопанин на социалистическата собственост, и държавата — неин собственик, на преден план застава проблемът за готовността на обществените и държавните органи и организации, на трудовите колективи, на ръководните и изпълнителските кадри да формират нов икономически климат и държавническо мислене по повод на всяко действие или бездействие на всички равнища.

Решаването на тези проблеми в условията на социалистическото самоуправление е продължителен процес, който изисква всекидневна политическа, идеологическа и възпитателна работа за последователно прилагане на приетите политически решения и закони. Нужна ни е сериозна делнична работа за овладяване на механизмите на самоуправлението, нова психическа нагласа и нравствено съзряване на трудовите колективи.

В реализацията на стратегията за качествено нов растеж отправно значение има установяването на правилни икономически отношения между първичните и основните трудови колективи, между предприятията, обединенията и асоциациите. Сега в съответствие с новия статут и правомощията на нашите самоуправляващи се предприятия е решаващо бързото преустройство на вътрешната нормативна база и сключването на колективните трудови договори, защото сегашните реалности в планирането, договорирането и ресурсното осигуряване на производството създават трудности в стопанисването и самоуправлението.

Територията на стопанина на социалистическата собственост става все по-богата. В негови ръце са не само правомощията за осъществяване на ефективна производствено-стопанска дейност, а и за социалното развитие на колективите. Това всъщност е огромна отговорност.

Съвършено ясно е, че се разширява демокрацията, като, разбира се, се спазва мярата между взаимните задължения на собственика и стопанина. Считам, че на сегашния етап колективният трудов договор се превръща в ключов проблем в комплекса от задачи по прилагането на Кодекса на труда и на Правилника за стопанската дейност. Колективният трудов договор е своеобразен регулатор на трудовите отношения по всички най-важни задачи на производствените колективи. С него в условията на приемане на собствеността, създавайки еднопосочност на интересите в самоуправлението, се увеличават материалните и финансовите възможности на колективите за широко социално развитие.

Ние смятаме, че с предстоящото приемане на кодекса на самоуправляващите се организации още по-отчетливо ще се реши въпросът за правата, задълженията и отговорностите.

Извършеното досега в нашия окръг доказва колко резултатен е подходът на икономическа самостоятелност и какви големи резерви имат трудовите колективи при решаването на социалните си проблеми със свои сили и средства. Красноречив е примерът на 14-те предприятия от окръга, подели инициативата „Всяко предприятие с програма за семейството“. Самоуправлението дава възможност на трудовите колективи от селищните системи за обединяване силите и средствата при изграждане на обща материална база за отдих, култура, спорт и туризъм, за транспортно, търговско и комунално-битово обслужване.

Другарки и другари народни представители! В Плевенски окръг има високоразвити производителни сили, крупна материално-техническа база, подготвени политически и професионално кадри, социално-политическо и морално единство на трудещите се.

От името на народните представители от окръга още веднъж подкрепям Декларацията на Народното събрание за предоставяне на социалистическата собственост за стопанисване от трудовите колективи и ще гласувам за нея. Уверен съм, че това е нова крачка в курса за качествено нов икономически растеж на нашата социалистическа родина.

Благодаря за вниманието! (*Ръкопляскания*)

Председател Станко Тодоров: Други не са изяви́ли желание да се изкажат. Кой иска думата? — Има думата Тодор Божинов, народен представител от Враца.

Тодор Божинов: Другарки и другари народни представители! Не съм подготвил предварително свое изказване. Декларацията получихме днес. Днес чухме и окончателното изясняване на този въпрос от другаря Тодор Живков и от другарите, които се изказаха.

Смятам, че имаме достатъчно време, въпреки че текстовете ни се дадоха късно, да споделим и да общуваме до известна степен с избирателите си по тези въпроси. Особено напоследък този проблем е на вниманието на трудовите колективи и преди всичко след конгреса на Българските професионални съюзи и забележителното слово на другаря Тодор Живков пред конгреса.

Трябва да кажа, че диалогът, който инцидентно сме провели с избирателите, показва, че те напълно подкрепят инициативата и делото, което обсъждаме днес. Искам да кажа, че по принцип нямаме никакво различие с това, което чухме и което се предлага. Но по това, което се възлага на Министерския съвет за в бъдеще с допълнителните нормативни актове да изясни, е необходимо да споделя някои въпроси, които вълнуват новите бригади, които изградихме.

В нашия окръг имаше над 600 бригади. След първата реорганизация останаха 134. Сега са 85 — 86 бригади. Поради наличието на много специфични фактори в селското стопанство се създадоха положения, които трябва да се имат предвид. Наличната собственост — земя, машини, сгради, т. е. с една дума материално-техническата база, ще я предадем. Но има социалистическа собственост, която е без покритие. Това са консумативните заеми, които вече не са малко. Трябва да кажа, че броят на милионите надхвърля броя на бригадите.

Ако при предаването на материално-техническата база на новите колективи прехвърлим и тези вземания без покрития, мисля, че ще охладим до голяма степен ентусиазма на новите големи бригади, които обхващат целите села.

Министерският съвет, когато ще доработва допълнителните нормативни актове, трябва да намери начин да не прехвърляме вземанията в бригадата и да стигнем пак до положението на онази уравниловка, при която банката казваше: на аграрно-промишлените комплекси — 90 на сто. И който е работил добре, и който е работил зле, получава 90 на сто.

Исках да направя само това предложение. Няма да имам възможност след това да правя предложение в Министерския съвет. Това е фактор, който има голямо значение за това как ще тръгне това важно дело от утре.

Благодаря. (*Ръкопляскания*)

Председател Станко Тодоров: Има ли други желаещи да се изкажат? — Има думата народният представител Христина Пепелджийска.

Христина Пепелджийска: Драги другарки и другари народни представители! Аз също нямам предварително написано изказване. Искам да направя предложение.

Изслушахме много внимателно всички изказали се другари. Безспорно ще гласуваме за приемането на декларацията.

В словото си другарят Тодор Живков каза, че ще има големи проблеми и трудности. Самото предаване на социалистическата собственост на трудовия колектив като стопанин ще стане с подписването на типови договори, които ще влязат в новия кодекс на самоуправляващата се стопанска организация. Министерският съвет ще издаде постановления, които ще регламентират това предаване.

Моята препоръка е следната. Другарят Тодор Живков каза, че не всеки документ с печат означава изпълнение на решение. Ние ще срещнем големи трудности. Вероятно всички разбират това. Другарят Петър Дюлгеров изтъкна, че в някои предприятия това се води като почин. И в нашия комбинат вече се въвежда този почин. Това обаче е почин. Но тук говорим за декларация, която е с историческо значение. Това е революционен акт. Ние ще срещнем много големи проблеми преди всичко с психиката било на труженика, било на интелигенцията във всички сфери, които се засягат от декларацията.

Препоръчвам на другарите, които ще издават нормативните актове, да слязат долу, сред работническата класа, да се приземят при хората и да огледат нещата и едва тогава да се пристъпи към издаване на нормативни документи. В противен случай мисля, че могат да станат големи сблъсъци.

Повтарям — едно е почин, а друго е декларация с историческо значение.

Благодаря за вниманието. *(Ръкопляскания)*

Председател Станко Тодоров: Има думата другарят Кирил Клисурски.

Кирил Клисурски: Предлагам да се реши въпросът за промишлените предприятия, които са към аграрно-промишлените комплекси. Те трябва да се предадат на бригадите.

Председател Станко Тодоров: Другари! Пристъпваме към гласуване на предложения проект за декларация.

Моля, народните представители, които са съгласни с предложението проект, да гласуват.

Има ли против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Декларацията се приема единодушно. *(Народните представители и гостите, станали прави, продължително ръкопляскаят)*

Уважаеми народни представители! Тази сесия ще остане паметна в историята на българския парламент. Преди четири десетилетия чрез властната дума на Великото Народно събрание средствата за производство в промишлеността и други отрасли станаха социалистическа собственост. Продължение на това велико дело е днешното наше решение тази собственост да се предостави на трудовите колективи за стопанисване и управление.

Предоставянето на социалистическата собственост на трудовите колективи за стопанисване и управление не е формален акт, а дълбок, същностен процес на революционно преустройство на производствените отношения. Той съответствува на достигнатата степен на развитие на нашето общество и на неговите производителни сили, открива възможност по-добре да се решават задачите за качествено нов растеж на икономиката. По-ясно ще се разграничават функциите и отговорностите на държавата като собственик от правата и отговорностите на трудовите колективи като действителни стопани на националното ни богатство.

За да се постигне още по-пълно и ефективно оползотворяване на социалистическата собственост, ще са необходими сериозни усилия от всички. Чрез кодекса на самоуправляващите се стопански организации и други нормативни актове ще трябва да се гарантира правото на трудовите колективи да стопанисват социалистическата собственост. Ще е необходимо коренно обновление на работата на държавните органи. Но главният фактор, който ще придаде жизненост на извършващото се преустройство, ще бъдат трудещите се и техните колективи. Към тях се обръщаме ние с призива: бъдете добри стопани. Пазете и умножавайте единната социалистическа собственост — източник на нашето богатство и благополучие!

Закривам четвъртата сесия на Девото Народно събрание. *(Ръкопляскания)*

(Закрита в 13 ч. и 20 м.)

Председател: Ст. Тодоров